

Olje- og energidepartementet

Oppdragsbrev til Gassnova SF for 2019

INNHold

1	Innledning.....	2
2	Mål, oppdrag og styringsparametere	2
2.1	CLIMIT-demo.....	2
2.2	Teknologisenteret for CO ₂ -fangst på Mongstad.....	3
2.3	Fullskala CO ₂ -håndtering	5
2.4	Effektiv drift.....	6
3	Andre forutsetninger og krav	6
3.1	Koordinering med andre aktører	6
3.2	Kommunikasjon og informasjon.....	6
4	Rapportering og resultatoppfølging.....	7
4.1	Rapportering til statsregnskapet.....	7
4.2	Risiko- og vesentlighetsvurderinger	7
4.3	Årsrapport	7
5	Budsjett og fullmakter	7
5.1	Fond for CO ₂ -håndtering	8
5.2	Kap. 1840 CO ₂ -håndtering	8
5.2.1	Administrasjon	9
5.2.2	Tilskudd til Teknologisenter for CO ₂ -fangst på Mongstad.....	9
5.2.3	Fullskala CO ₂ -håndtering.....	9
5.3	Forslag om budsjettendringer og omprioriteringer	9
6	Tildeling.....	10

1 Innledning

Olje- og energidepartementet viser til Prop. 1 S (2018-2019) og Innst. 9 S (2018-2019). Departementet har på dette grunnlaget utarbeidet et oppdragsbrev som gir de økonomiske rammene for Gassnova SF i 2019 og en nærmere beskrivelse av mål, styringsparametere og rapporteringskrav. Gassnova skal være en faglig rådgiver for departementet i arbeidet med CO₂-håndtering og legge til rette for å realisere nytte og gevinster av oppgaver som er tildelt foretaket. Gassnova skal søke å oppnå synergieffekter mellom de ulike oppgavene.

2 Mål, oppdrag og styringsparametere

Gassnovas hovedmål er å fremme teknologiutvikling og kompetanseoppbygging for kostnadseffektive og framtidsrettede løsninger for CO₂-håndtering. Gassnova skal også bidra til å realisere gevinster fra arbeidet med CLIMIT, TCM og fullskalaprojektet.

Til hvert delmål og oppdrag er det satt opp styringsparametere, som setter krav til hvilken informasjon departementet ønsker på det relevante området i årsrapporten.

2.1 CLIMIT-demo

CLIMIT er et program for forskning, utvikling og demonstrasjon av teknologi for CO₂-håndtering. Programmet omfatter Norges forskningsråds støtteordning for forskning og utvikling (FoU-delen) og Gassnova SFs støtte til utvikling og demonstrasjon (Demo-delen).

Olje- og energidepartementet er opptatt av at CO₂-håndteringsteknologier raskere når markedet og tas i bruk, blant annet i arbeidet med å realisere fullskalaprojekt i Norge.

Gassnova har koordineringsansvar for og leder sekretariatsfunksjonen som ivaretas i fellesskap med Norges forskningsråd. Et programstyre for programmet, oppnevnt av Olje- og energidepartementet, vedtar programplaner, utlysningstekster og tilsagn om tilskudd etter innstilling fra Gassnova og Norges forskningsråd, jf. vedlegg 1 Mandat for programstyret til CLIMIT-programmet.

Gassnova organiserer søknadsprosesser og legger fram for CLIMITs programstyre kvalitetssikrede innstillinger om bevilgningsvedtak samt eventuelle avvikssaker som fordrer programstyrevedtak. Gassnova følger opp prosjekter i tråd med programstyrets beslutning og vedtatte prosedyrer. Gassnova skal bistå programstyret gjennom forberedelse av utkast til programplan og utlysninger og faglig underlag til diskusjoner.

Mål	Styringsparametere
– Utvikling av kunnskap, kompetanse, teknologi og løsninger som kan gi viktige bidrag til kostnadsreduksjoner og bred internasjonal utbredelse av CO ₂ -håndtering	– <i>Beskrivelse av prosjektporteføljen og hvordan nye prosjekter som er innvilget støtte følger opp programplan.</i> – <i>Beskrive hvordan prosjektene kvantitativt og/eller kvalitativt har bidratt til:</i>
– Utnyttelse av nasjonale fortrinn og utvikling av ny teknologi og tjenestekonsepser med kommersielt og internasjonalt potensial	– <i>kvalifisering av nye tekniske løsninger eller teknologikomponenter</i> – <i>kompetanseutvikling i teknologiske og industrielle miljøer</i> – <i>kommersialisering og internasjonal spredning av løsninger og kompetanse</i> – <i>kostnadsreduksjoner og/eller ytelsesforbedringer i verdikjeden</i>

Regelverk for tilskudd til utvikling og demonstrasjon av teknologi for CO₂-håndtering følger i vedlegg 2.

Gassnova skal i 2019 følge opp følgende:

Oppdrag	Styringsparametere
– i samarbeid med Norges forskningsråd, gjennom CLIMIT-programmet, følge opp Norges deltakelse i ERA-NET Cofund ACT	<i>Beskrive gjennomført arbeid</i>
– i samarbeid med Norges forskningsråd, gjennom CLIMIT-programmet, støtte opp under samarbeidsavtalen mellom OED og Department og Energy om forskning og utvikling	<i>Beskrive gjennomført arbeid</i>
– løpende kartlegge behov og ta nødvendige initiativer knyttet til utviklingen av teknologier for CO ₂ -håndtering	<i>Beskrive gjennomført kartleggingsarbeid og eventuelle initiativ som er tatt av Gassnova</i>
– i samarbeid med Norges forskningsråd, gjennom CLIMIT-programmet, støtte opp om bruk av ECCSEL	<i>Beskrive gjennomført arbeid</i>
– i samarbeid med Norges forskningsråd vurdere og synliggjøre hvordan nye og eksisterende CLIMIT-prosjekter kan bidra til raskere utvikling og anvendelse av CO ₂ -håndterings-teknologier	<i>Beskrive gjennomført arbeid</i>
– vurdere hvordan CLIMIT-programmet kan bidra til gevinstrealisering av fullskalaprojektet, herunder følge opp konkrete tiltak i gevinstrealiseringsplanen til fullskalaprojektet.	<i>Beskrive gjennomført arbeid</i>
– understøtte planlegging av ny ESA-notifisering av CLIMIT Demo programmet.	<i>Forberede nødvendig underlag til OED for ny ESA notifisering</i>

2.2 Teknologisenteret for CO₂-fangst på Mongstad

Teknologisenter for CO₂-fangst på Mongstad (TCM) skal bidra til teknologiutvikling og kvalifisering for økt utbredelse av CO₂-fangst globalt. Teknologisenteret har som mål å skape en arena for langsiktig og målrettet utvikling, testing og kvalifisering av teknologi for CO₂-fangst og bidra til internasjonal spredning av disse erfaringene, slik at kostnader og risiko for fullskala CO₂-fangst kan reduseres.

Mål	Styringsparametere
– Legge til rette for at statens deltakelse i teknologisenteret kan nyttiggjøres best mulig blant annet gjennom kunnskapsspredning og teknologiutbredelse, slik at kostnader og risiko ved fullskala CO ₂ -fangst kan reduseres.	<ul style="list-style-type: none"> – <i>Redegjør for resultater fra gjennomførte testkampanjer og hvordan disse er publisert og kommet andre brukere til nytte.</i> – <i>Beskriv hvordan TCM har tilført kunnskap og erfaring til andre prosjekter.</i>

Mål	Styringsparametere
<ul style="list-style-type: none"> – Legge til rette for en langsiktig og god utnyttelse av anleggene og den etablerte infrastrukturen. 	<p><i>Redegjør for status og gi en vurdering av ressursbruken så langt i prosjektperioden og videre planer.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Redegjør for status og planer for større modifikasjoner og nye investeringer ved teknologisenteret.</i> – <i>Redegjør for status og muligheter for å tiltrekke seg teknologileverandører som vil teste ved anlegget og andre aktører som ønsker å bidra til teknologiutvikling.</i>
<ul style="list-style-type: none"> – Redusere statens kostnader i TCM gjennom nye eiere, annen finansiering eller effektivisering av driften. 	<p><i>Redegjør for status og gjennomført arbeid.</i></p>

Gassnova skal også:

Oppdrag	Styringsparametere
<ul style="list-style-type: none"> – følge opp avtaleverket for TCM, herunder ivareta statens interesser i TCM 	<p><i>Gi en oversikt over status og vurdering av ressursbruken, herunder effektivisering av driften, så langt i prosjektperioden sammenstilt med TCM sitt arbeidsprogram og tilhørende budsjett.</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> – Realisere gevinster fra arbeidet med TCM, herunder: <ul style="list-style-type: none"> – videreutvikling av leverandørmarkedet, eksisterende og nye. – bidrag til fullskalaprojektet. – følge opp tiltak i gevinstrealiseringsplanen til fullskalaprojektet 	<p><i>Beskrive gjennomført arbeid</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> – Forberede ny avtaleperiode ved å utvikle alternative eierskapsmodeller og finansieringsmuligheter for TCM som reduserer statens finansielle eksponering 	<p><i>Levere underlag til statens beslutningsprosesser ved viktige milepæler og redegjør for status for endelig avtale innen 1. oktober 2019</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> – Forberede ESA notifikasjon av eventuell ny avtaleperiode/eierskapsmodell 	<p><i>Dokumentere statsstøtterettslige vurderinger av ny modell</i></p> <p><i>Levere utkast til notifikasjonsnotat</i></p>

Eventuelle avtaler om overdragelse av statens eierandeler skal godkjennes av Olje- og energidepartementet, jf. brev av 1. juli 2013. Rekruttering av eventuelle nye deltakere i TCM DA skal skje i tråd med regelverket for offentlig støtte, jf. ESAs godkjenning av støtte til teknologiselskapet av juli 2008 og august 2017.

2.3 Fullskala CO₂-håndtering

Olje- og energidepartementet viser til vedlegg 3 Mandat for videre planlegging og oppfølging av arbeidet med et demonstrasjonsprosjekt for CO₂-håndtering i Norge. Mandatet omfatter Gassnovas arbeid med den videre planleggingen og oppfølgingen av et demonstrasjonsanlegg for CO₂-håndtering i Norge og ansvarsfordelingen mellom departementet og Gassnova i styringen av prosjektet. Olje- og energidepartementet har rollen som prosjekteier og har etablert en styringsgruppe bestående av representanter fra departementet, Gassnovas administrerende direktør og styreleder som skal godkjenne større endringer i prosjektets omfang, budsjett og tidsplan gitt i mandat fra departementet til Gassnova og andre beslutninger av prinsipiell karakter utover rammene i mandatet.

Gassnova skal:

Oppdrag	Styringsparametere
– Påse at industriaktørene gjennomfører forprosjektering av fangst, transport og lagring av CO ₂ i tråd med inngåtte avtaler med Norcem og Fortum Oslo Varme om forprosjektering av CO ₂ -fangst og med Equinor om CO ₂ -transport og –lager.	<i>Beskrive gjennomført arbeid</i>
– Påse at transport- og lagerarbeidet blir samordnet med fangstaktørenes arbeid.	<i>Beskrive gjennomført arbeid</i>
– Ved gjennomført forprosjekt levere hovedleveranser i samsvar med mandat, jf. vedlegg 3.	<i>Leverte hovedleveranser</i>
– Arbeide med gevinstrealisering for å oppnå nytteeffekter av tiltaket og samordne industriaktørenes bidrag til måloppnåelsen i prosjektet gjennom gevinstrealiseringsarbeidet.	<i>Beskrive gjennomført arbeid</i>
– Gassnova skal identifisere aktører som kan dra nytte av erfaringene fra prosjektet. Videre skal Gassnova knytte kontakt mellom industriaktørene i prosjektet og potensielle etterfølgende prosjekter	<i>Beskrive gjennomført arbeid</i>
– Gassnova skal sørge for at Equinor utarbeider langsiktige (10-20 år) planer for infrastrukturen som planlegges etablert, i lys av statens mål med prosjektet.	<i>Beskrive gjennomført arbeid</i>
– Gassnova skal følge opp oppgavene foretaket blir tildelt i arbeidet departementet har for å undersøke finansieringsmuligheter fra andre kilder, som for eksempel EU.	<i>Beskrive gjennomført arbeid</i>
– Støtte departementet i forhandlingene om rammer for investering og drift av et fullskalaprojekt.	<i>Beskrive gjennomført arbeid</i>
– Forberede underlag for investeringsbeslutning for fullskala CO ₂ -håndteringsprosjektet.	<i>Beskrive gjennomført arbeid</i>
– Forberede utbyggings- og driftsfasen for fullskala CO ₂ -håndteringsprosjektet, med spesiell vekt på de oppgaver og roller Gassnova skal ivareta på vegne av staten i denne fasen, jf. vedlegg 3.	<i>Beskrive gjennomført arbeid</i>

Oppdrag	Styringsparametere
– Sørge for at det blir etablert en endringslogg for prosjektet for fasen mellom konseptvalg og fram til investeringsbeslutning	Beskrive gjennomført arbeid

2.4 Effektiv drift

Gassnova skal arbeide systematisk med å utnytte tildelte ressurser effektivt. Selskapet skal utarbeide operasjonelle mål og indikatorer som gir uttrykk for effektiviteten ved selskapets drift og som lar seg sammenligne over tid.

Mål	Styringsparametere
– Innrette Gassnovas utførelse av selskapets oppgaver og oppdrag på en effektiv måte.	Initiativ, tiltak og arbeid som er iverksatt av Gassnova og vise til effekten av disse.
– Utnytte mulighetene for effektiv drift ved anvendelse av metoder og løsninger som gir økt produktivitet, bedre analyser og økt kvalitet i beslutningsgrunnlag innenfor samme ressursbruk.	

3 Andre forutsetninger og krav

3.1 Koordinering med andre aktører

Departementet forventer at Gassnova bidrar til et effektivt samarbeid med relevante aktører, myndighetsorganer, nasjonale og internasjonale utdannings- og forskningsinstitusjoner der det er hensiktsmessig. Kunnskap om CO₂-håndtering skal stilles til rådighet for relevante myndighetsorganer. Partene må selv avklare nærmere hvilke programmer og prosjekter som skal være omfattet og på hvilken måte samarbeidet skal foregå

Olje- og energidepartementet og det amerikanske energidepartementet (DoE) har en samarbeidsavtale om forskning og utvikling, som per i dag har hovedvekt på CO₂-håndtering. Gassnova og Norges forskningsråd vil være ansvarlig for å følge opp arbeidet i fellesskap. Gassnova skal etter avtale med Olje- og energidepartementet bidra og delta i konkret samarbeid med andre lands myndigheter der hvor det er relevant, for eksempel kan Gassnova også få tildelt oppgaver i forbindelse med oppfølging av samarbeidsavtalen med det britiske departementet for næring, energi og industriell strategi (UK Department for Business, Energy & Industrial Strategy).

3.2 Kommunikasjon og informasjon

Gassnovas kommunikasjonsarbeid skal konsentrere seg om å synliggjøre resultater på sitt område. Det forventes samtidig at Gassnova tar kontakt med Olje- og energidepartementet om politisk ledelse i departementet skal være en del av den konkrete synliggjøringen av resultater. Gassnova skal gjennom sin kommunikasjon bidra til å realisere gevinster fra fullskala-prosjektet, Teknologisenter for CO₂-fangst på Mongstad og CLIMIT-programmet.

Det er viktig å ha god kontakt og informasjonsflyt mellom Gassnova og departementet. Det er viktig at det er god gjensidig kunnskap om og kjennskap til forestående hendelser. Det er spesielt viktig at Gassnova i god tid varsler om saker som kan bli store, vanskelige eller kontroversielle. Det er også viktig at Gassnova informerer departementet i forkant om møter eller lignende av politisk karakter.

4 Rapportering og resultatoppfølging

Frister for rapportering og datoer for planlagte møter i 2019 er angitt i vedlegg 4.

4.1 Rapportering til statsregnskapet

Gassnova skal månedlig rapportere om innestående på oppgjørskontoen til Fond for CO₂-håndtering i Norges Bank gjennom innsending av en likvidrapport, jf. punkt 4.1 i Instruks for økonomistyring av Fond for CO₂-håndtering. Frister og krav til rapportering til statsregnskapet for 2019 følger i vedlegg 5.

Departementet fastsetter nærmere krav til rapportering og frister i forbindelse med avslutning av statsregnskapet for 2019.

4.2 Risiko- og vesentlighetsvurderinger

Gassnova skal **innen 15. november 2019** oversende en særskilt redegjørelse av overordnede risiko- og vesentlighetsvurderinger for 2020. Punkt 5.2 i Instruks for økonomistyring av Fond for CO₂-håndtering legges til grunn for rapportering av risiko- og vesentlighetsvurderinger for hele Gassnovas virksomhet.

Gassnova skal i forbindelse med eiermøtene rapportere om vesentlige endringer i risiko- og vesentlighetsvurderingene, samt status for tiltak og kontrollaktiviteter som er iverksatt for å bringe disse risikofaktorene ned til et akseptabelt nivå.

4.3 Årsrapport

Gassnova skal **innen 15. mars 2020** oversende en samlet årsrapport for virksomheten i 2019, med kopi til Riksrevisjonen. Årsrapporten skal publiseres på Gassnovas nettsider så snart årsberetning og årsregnskap for Gassnova SF og årsregnskap for Fond for CO₂-håndtering er godkjent av foretaksmøtet.

Krav til innhold i årsrapporten følger i vedlegg 6. Gassnova må påse at foretakets årsrapport gir et dekkende bilde av virksomheten for året 2019.

Særskilt regnskapsoversikt

Under del VI Årsregnskap skal det utarbeides en oppstilling som viser midler som er benyttet til fullskala CO₂-håndtering, fordelt på fangst, transport og lager.

Det bes også om en spesifisert oppstilling som viser Gassnovas oppfølgingskostnader fordelt på TCM og fullskala CO₂-håndtering. Oversikten skal vise sammenligning med tre siste år.

5 Budsjett og fullmakter

Gassnova har ansvar for å planlegge virksomheten i 2019 slik at mål og resultatkrav oppnås innenfor de budsjettmessige rammene som er gitt i dette brev, jf. § 9 i Reglement for økonomistyring i staten og punkt 2 i Bestemmelser om økonomistyring i staten.

I henhold til § 12 i lov om Riksrevisjonen av 7. mai 2004, har Riksrevisjonen rett til å kreve informasjon, innsyn og kontroll med at midlene nyttes i samsvar med forutsetningene.

Det er viktig at Gassnova sørger for organisering, utvikling og bruk av virkemidler som gir effektiv bruk av ressursene. Virksomheten skal vektlegge effektivitet, prioritering og håndtering av nye utfordringer og oppgaver innenfor budsjettammene.

5.1 Fond for CO₂-håndtering

Budsjettet ramme for Fond for CO₂-håndtering som stilles til disposisjon for Gassnova i 2019 er som følger:

	Kroner
A Inngående balanse per 1.1.2019	422 499 000
B Overføring til Fond for CO ₂ -håndtering	94 500 000
C Sum	516 999 000
D Forpliktelser ved utgangen av 2018	-304 245 000
E Budsjettet disponibel ramme for 2019	212 754 000

Ad. punkt A: Fond for CO₂-håndtering sine samlede midler, innestående på fondets konto i Norges Bank, per 1.1.2019.

Ad. punkt B: Andel av bevilgning under kap. 1840, post 50 som overføres til Fond for CO₂-håndtering.

Ad. punkt D: Forpliktelser som er pådratt i 2018 eller tidligere, og som skal dekkes i senere budsjettår.

Ad. punkt E: Gassnova gis fullmakt til å pådra forpliktelser for Fond for CO₂-håndtering innenfor ovennevnte disponible ramme. Det understrekes at utbetalingen av midler må holdes innenfor disponible midler på fondet.

Teknologisenter for CO₂-fangst på Mongstad

Av innestående midler i Fond for CO₂-håndtering er inntil 93 mill. kroner satt av til å dekke utgifter til modifikasjon, vedlikehold og videreutvikling av Teknologisenter for CO₂-fangst på Mongstad. Rammen utgjør statens andel av utgiftene. Gassnova forestår utbetalinger innenfor disponibel budsjettamme.

5.2 Kap. 1840 CO₂-håndtering

Post	Betegnelse	Kroner
70	Administrasjon, Gassnova SF	114 000 000 ¹
71	Tilskudd til Teknologisenter for CO ₂ -fangst på Mongstad	208 000 000
72	Fullskala CO ₂ -håndtering	149 000 000

¹ Inkludert merverdiavgift

Tilskudd vil bli utbetalt på bakgrunn av oversendt elektronisk faktura i EHF-format til departementets organisasjonsnummer 977 161 630. Tilskudd til TCM DA vil bli utbetalt på bakgrunn av oversendt betalingsanmodning i pdf-format til postmottak@oed.dep.no.

5.2.1 Administrasjon

Administrasjonstilskuddet skal benyttes til deltakelse og ivaretagelse av statens interesser knyttet til CO₂-håndtering og virksomhet i tilknytning til dette, herunder ivaretagelsen og forvaltningen av midlene fra Fond for CO₂-håndtering. Dette inkluderer utgifter til egen organisasjon og kjøp av ekstern spisskompetanse mv. til oppfølging av oppdragene.

Gassnova kan fakturere TCM for de tjenester som foretaket yter til TCM.

Med bakgrunn i ovennevnte budsjetttrammer og ubrukte midler fra 2018, bes Gassnova gjennomgå budsjettbehovet for 2019 og redegjøre nærmere for hvilke aktiviteter og utbetalinger som dekkes av overførte midler fra 2018 til 2019. Dersom behov kan Gassnova også trekke på selskapets frie egenkapital (overskudd fra tidligere år) for å dekke ev. merutgifter utover disponible midler i 2019, jf. punkt 5.3.

Fullmakt

Gassnova gis fullmakt til å pådra forpliktelser for inntil 20 mill. kroner utover tildelingen for å holde driften stabil og effektiv.

5.2.2 Tilskudd til Teknologisenter for CO₂-fangst på Mongstad

Tilskuddet dekker statens andel utgiftene til TCM DA (183 mill. kroner) som står for driften av testanleggene, hvor staten har en eierandel på 77,5 prosent. De øvrige eierne i drifts-selskapet er Equinor, Shell og Total med 7,5 prosent eierandel hver. Gassnova SF ivaretar statens eierandel i TCM DA.

Videre omfatter tilskuddet utgifter til TCM Assets AS (25 mill. kroner), et datterselskap av Gassnova SF, som står som eier anleggene ved teknologisenteret og betaler den kommunale eiendomsskatten.

5.2.3 Fullskala CO₂-håndtering

Midlene skal benyttes til nødvendige kostnader som påløper for fangst, transport og lageraktørene. Overføring av ubrukte midler fra 2018 til 2019 vil bli tildelt i supplerende oppdragsbrev når beløpene er bekreftet av Finansdepartementet.

5.3 Forslag om budsjettendringer og omprioriteringer

Eventuelle forslag om større budsjettendringer og større omprioriteringer i første og andre halvår som Gassnova ikke kan håndtere innenfor tildelte budsjetttrammer eller ved bruk av egne fullmakter, må fremmes for Olje- og energidepartementet innen henholdsvis **1. mars og 19. september 2019**.

Eventuelle forslag skal inneholde:

- En redegjørelse for endringene.
- Hvilke tiltak som er gjennomført for å begrense eventuell utgiftsøkning.
- Forslag til inndekning for eventuell utgiftsøkning.
- Redegjørelse for hvordan endringene isolert sett påvirker 2020-budsjettet.

Administrasjonstilskudd

Gassnova skal **innen 19. september 2019** oversende regnskap per 31. august og en prognose for resten av året. Eventuelle avvik mellom tildelt ramme og revidert prognose for 2019 skal

forklares. Det oppdaterte budsjettet vil danne grunnlag for vurdering av utbetaling av gjenværende administrasjonstilskudd for 2019.

6 Tildeling

Under henvisning til ovennevnte og Reglement for statlig økonomistyring §§ 7 og 8, vil Olje- og energidepartementet med dette meddele at Gassnova SF for 2019 disponerer bevilgninger, fullmakter og gis tilskudd som beskrevet i dette brevet, jf. Stortingets vedtak av 18. desember 2018.

-
- Vedlegg 1: Mandat for programstyret for CLIMIT-programmet
  - Vedlegg 2: Regelverk for tilskudd til utvikling og demonstrasjon av teknologi for CO₂-håndtering
  - Vedlegg 3: Mandat for videre planlegging av arbeidet med et demonstrasjonsprosjekt for CO₂-håndtering i Norge
  - Vedlegg 4: Frist for rapportering og datoer for planlagte møter i 2019
  - Vedlegg 5: Rapportering til statsregnskapet for 2019
  - Vedlegg 6: Krav til innhold i årsrapport

OLJE- OG ENERGIDEPARTEMENTET

Mandat for programstyret til CLIMIT-programmet

**Fastsatt av Olje- og energidepartementet,
med endringer senest 23.september 2015**

1 Innledning

CLIMIT er et program for forskning, utvikling og demonstrasjon av teknologi for CO₂-håndtering. Hovedmålet med programmet er å bidra til å utvikle teknologi og løsninger for CO₂-håndtering.

Programmet omfatter Norges forskningsråds støtte til forskning og utvikling (FoU-delen) og Gassnova SFs (heretter benevnt Gassnova) støtte til utvikling og demonstrasjon (Demo-delen). Gassnova har koordineringsansvar for sekretariatsfunksjonen som ivaretas i fellesskap av Gassnova og Norges forskningsråd. Programstyret oppnevnes av Olje- og energidepartementet.

CLIMIT-programmet finansieres gjennom bevilgninger over statsbudsjettet til Norges forskningsråd og midler fra Fond for CO₂-håndtering som forvaltes av Gassnova. FoU-delen følger de vanlige retningslinjer for FoU-programmer som forvaltes av Norges forskningsråd, mens Olje- og energidepartementet har fastsatt regelverk for Gassnovas forvaltning av tilskudd til utvikling og demonstrasjon av teknologi for CO₂-håndtering (Demo-delen).

Dette mandatet gir de overordnede føringer fra Olje- og energidepartementet til programstyret for CLIMIT-programmet. Olje- og energidepartementet kan endre mandatet ved behov.

2 Styrets oppnevning og sammensetning

Olje- og energidepartementet oppnevner programstyret og styrets leder. Styret skal ha inntil 10 medlemmer, hvorav 1 styreleder og 2 varamedlemmer. Samtlige innkalles til alle programstyremøter. Vervene som varamedlemmer skal rulleres mellom styremedlemmene (unntatt styreleder). Programstyret skal selv utpeke en nestleder. Departementet skal ha en observatør i programstyret.

Styremedlemmene er personlig oppnevnt og sitter ikke som representant for organisasjoner. Styremedlemmene kan ikke benytte stedfortreder.

Programstyret er beslutningsdyktig når antall medlemmer (styre- og varamedlemmer) som er habile og kan avgi stemme er fire eller mer. Vedtak fattes normalt ved konsensus. Dersom konsensus ikke oppnås, fattes vedtak ved alminnelig flertall. Varamedlemmer har stemmerett når dette er nødvendig for å gjøre styret beslutningsdyktig. Ved stemmelikhet er programstyreleders stemme avgjørende.

Programstyreleder skal påse at programstyret er beslutningsdyktig når beslutninger skal tas. Programstyreleder skal videre forsikre seg om at gjeldende regler om habilitet og andre relevante saksbehandlingsrutiner er fulgt. Programstyret følger Norges forskningsråds etiske retningslinjer ved behandling av FoU-søknader og Gassnovas etiske retningslinjer ved behandling av demo-søknader.

Programstyret skal i utgangspunktet avholde fem møter årlig. Ytterligere møter kan avholdes dersom programstyreleder finner det hensiktsmessig, eller når et flertall av medlemmene ber om det. Sekretariatet innkaller til møter i samråd med styrets leder og sørger for at sakliste og sakspapirer sendes ut senest fem arbeidsdager før møtet. Norges forskningsråd og Gassnova kan, ved behov, be om å få møte med programstyret.

Det skal føres referat fra programstyremøtene, og disse legges fram til godkjenning i påfølgende programstyremøte.

Programstyremedlemmer vil få godtgjørelse for sitt arbeid i henhold til Norges forskningsråds regler for honorar og godtgjørelser.

3 Programstyrets rolle og oppgaver

Programstyret skal utarbeide hensiktsmessige resultatmål og satsingsområder for realisering av mål for programmet. Dette skal reflekteres i programplaner og utlysningstekster som vedtas av programstyret. Gassnova og Norges forskningsråd skal påse at resultatmål og satsingsområder er innenfor Olje- og energidepartementets overordnede mål og føringer for programmet. Programstyret gir tilsagn om tilskudd etter innstilling fra Gassnova og Norges forskningsråd i samsvar med regelverk for programmet og eventuelle andre føringer fra Olje- og energidepartementet. Gassnova og Norges forskningsråd er på sine respektive programområder ansvarlige for at formalkrav knyttet til tilskuddsforvaltningen blir oppfylt. Norges forskningsråd og Gassnova inngår kontrakter for henholdsvis FoU- og Demo-delen etter at vedtak om støtte foreligger fra programstyret.

Gassnova og Norges forskningsråd bistår programstyret gjennom forberedelse av underlag til diskusjoner og innstilling til beslutninger gjennom en felles sekretariatsfunksjon ledet av Gassnova.

Programstyret må sørge for et godt kunnskapsgrunnlag for sin egen aktivitet. Programstyret skal gjøre seg kjent med programporteføljen og påse at programaktiviteten har en fornuftig innretning og omfang. Programstyret skal sørge for en god sammenheng mellom forskning og demonstrasjon, og at programmet er godt koordinert med andre tilgrensende programmer og aktiviteter i Norges forskningsråd og Gassnova. Programstyret bør holde seg godt orientert om internasjonale aktiviteter som har betydning for programmet.

Programstyret forventes å gi Gassnova og Norges forskningsråd faglige råd for utviklingen av CLIMIT-programmet, herunder ta initiativ til å formidle innspill, ideer og impulser om viktige utviklingstrekk innen området. Olje- og energidepartementet, Norges forskningsråd og Gassnova skal videre kunne trekke på programstyret for å få nødvendige innspill og råd for øvrig. Programstyret skal legge til rette for at resultater fra programmet formidles til relevante målgrupper på egnet måte.

Programstyret bør løpende vurdere sin egen aktivitet, og skal påse at utlysninger, søknadsbehandling, vedtak, prosjektoppfølgning og formidlingsaktivitet er godt kvalitetssikret.

4 Fullmakter

Programstyret har fullmakt til å gi tilsagn om tilskudd til forsknings-, utviklings- og demonstrasjonsprosjekter og til å sette av midler til internasjonale samarbeidsprosjekter/-programmer innenfor rammer gitt i tildelings-/oppdragsbrev og regelverk for CLIMIT-programmet.

Programstyret kan ta initiativ til anskaffelse av ekstern bistand for å fremskaffe nødvendig kunnskapsgrunnlag for å sikre høy kvalitet i programgjennomføringen.

Programstyret kan gi programstyreleder og/eller sekretariatet fullmakt til å yte mindre støttebeløp innenfor en gitt ramme som vedtas av Programstyret.

Regelverk for tilskuddsordning

Utvikling og demonstrasjon av teknologi for CO₂-håndtering (Fond for CO₂-håndtering)

Fastsatt av Olje- og energidepartementet, med endringer senest 10.september 2015

1 Innledning

CLIMIT er et program for forskning, utvikling og demonstrasjon av teknologi for CO₂-håndtering, administrert i samarbeid mellom Gassnova SF (heretter benevnt Gassnova) og Norges forskningsråd. Gassnova er tilskuddsforvalter for demonstrasjonsdelen av CLIMIT (heretter kalt CLIMIT-demo). Dette innebærer at Gassnova er ansvarlig for at formalkrav knyttet til tilskuddsforvaltning, inkludert dette regelverk, blir oppfylt.

Regelverket for tilskudd til utvikling og demonstrasjon av teknologi for CO₂-håndtering – CLIMIT-demo er fastsatt av Olje- og energidepartementet med grunnlag i midlene i Fond for CO₂-håndtering. Regelverket er utarbeidet i henhold til § 6 i Reglement for økonomistyring i staten og kapittel 6 i Bestemmelser om økonomistyring i staten. Reglement for og Bestemmelser om økonomistyring i staten er overordnet dette regelverk.

Olje- og energidepartementet oppnevner et programstyre for CLIMIT-programmet som beslutter programplaner, utlysningstekster og tildeling av støtte basert på innstilling fra Gassnova og Norges forskningsråd. Programstyrets beslutninger om tilskudd skjer i samsvar med dette regelverks punkt 2-4 og eventuelle andre føringer fra Olje- og energidepartementet.

Gassnova har koordineringsansvar for sekretariatsfunksjonen som ivaretas i fellesskap mellom Gassnova og Norges forskningsråd.

Gassnova inngår kontrakter om støtte fra CLIMIT-demo. Rolledelingen mellom Gassnova, Norges forskningsråd og programstyret er nærmere i beskrevet i mandat for programstyret.

2 Mål for ordningen

Hovedmålet med CLIMIT er å bidra til å utvikle teknologi og løsninger for CO₂-håndtering. CLIMIT-demo skal gi økonomisk støtte til utvikling og demonstrasjon av teknologier for CO₂-håndtering som bidrar til:

- utvikling av kunnskap, kompetanse, teknologi og løsninger som kan gi viktige bidrag til kostnadsreduksjoner og bred internasjonal utbredelse av CO₂-håndtering.
- utnyttelse av nasjonale fortrinn og utvikling av ny teknologi og tjenestekonsepser med kommersielt og internasjonalt potensial.

3 Kriterier for måloppnåelse

Søknad eller innstilling om tilskudd skal opplyse om hvordan tiltaket vil understøtte målet med ordningen. Søknaden/innstillingen skal omtale målene i punkt 2 og foreslå hvilke måleparametere som vil bli benyttet for å verifisere resultatene av tiltaket. Tilskuddsmottakere

skal pålegges individuelle rapporteringskrav som er egnet til å belyse resultatene og hvordan tiltaket har understøttet målsettingene ved ordningen.

4 Kriterier for tildeling av tilskudd

4.1 Tildelingskriterier – berettigede søkere

Støttemottaker må være en ansvarlig juridisk person, og utføre en aktivitet som bidrar til verdiskaping i Norge i form av enten teknologiutvikling eller kompetanseoppbygging innenfor formålet med CLIMIT.

4.2 Tildelingskriterier – typer støtteberettigede tiltak og absolutte vilkår

CLIMIT-demo skal støtte utvikling og demonstrasjon av kunnskap, kompetanse, teknologi og løsninger for:

- CO₂-fangst før, under eller etter kraftproduksjonen eller i industrielle prosesser
- kompresjon eller annen håndtering av CO₂
- transport av CO₂
- langtidslagring av CO₂ i form av injeksjon og deponering
- bruk av CO₂ som medfører langtidslagring

Støtte til prosjekter for utvikling og demonstrasjon av teknologi knyttet til CO₂-håndtering med fangst, transport og lagring av CO₂ kan gis til seks typer prosjekter:

- a. Teknisk-økonomiske mulighetsstudier der en ny teknologi vurderes enkeltvis eller i en verdikjede med tanke på å belyse teknologiens tekniske og kommersielle potensial
- b. Støtte til uttesting av teknologi i pilotskala. Dette kan for eksempel være enkeltstående prosesstrinn.
- c. Støtte til demonstrasjonsanlegg: Forsøk med testing og drift av anlegg i teknisk eller halvindustriell skala der formålet er å ta frem data som kan belyse teknologiens ytelse, driftsoptimalisering, tilgjengelighet og pålitelighet. Tekniske og økonomiske dimensjonerings- og skaleringsdata for investering og drift av fullskala anlegg, samt grunnlag for tilgjengelighets-, pålitelighets- og ytelsesgarantier som stilles av leverandør skal belyses.
- d. Utvikling av kommersialiserbare tjenestekonsepser eller metodeverk direkte relatert til CO₂-håndtering og som er nødvendig for å realisere fullskala CO₂ fangst og lagring.
- e. Mindre støtte til faglig nettverksbygging og kompetansespredning der dette har en klar faglig og internasjonal forankring.
- f. Støtte til internasjonale prosjekter der aktiviteten delfinansieres av EU-programmer og/eller nasjonale programmer med tilsvarende formål som CLIMIT i andre land.

Støtten vil bli gitt i samfinansiering med technologieiere eller andre kilder, og vil bli gitt under forutsetning om at prosjektet er fullfinansiert.

Støtte vil kun bli gitt til fremtidig arbeid og kan ikke gis med tilbakevirkende kraft. Tilskudd baseres på budsjett utarbeidet med basis i de til enhver tid gjeldende regler for utregning av timepriser gitt av Norges forskningsråd.

Gassnova skal ikke ha eierskap til resultater som fremkommer.

4.3 Tildelingskriterier – rammer for statsstøtte

Tilskudd, herunder maksimale støttesatser og større enkelttildelinger, skal være innenfor statsstøtteregverkets rammer.

Statsstøtteregverket begrenser tillatt støtteintensitet, jf. EFTAs overvåkningsorgans retningslinjer for statsstøtte til FoUoI ("FoUoI retningslinjene").

Tilskudd skal være innenfor statsstøtteregverkets rammer for kumulasjon av støtte, jf. FoUoI retningslinjene kap. 4.

Gassnova kan tildele støtte med en støtteintensitet over grensene som er fastsatt i FoUoI-retningslinjene. Slik støtte skal hjemles direkte i EØS-avtalen artikkel 61(3) c og krever individuell notifikasjon til og godkjenning fra ESA.

4.4 Tildelingskriterier - vurdering av søknadene

Gassnova yter tilskudd til tiltak basert på en vurdering av tiltakets art, søker, støttebehov og hvor godt tiltaket kan bidra til at tilskuddsordningen oppnår sine mål. Støtten vil bli spesifisert i en kontrakt mellom Gassnova og mottaker av støtten.

Følgende kriterier skal tillegges vekt i søknadsbehandlingen:

- Kommersielt potensial: Teknologiene skal ha kommersielt potensial. Med dette menes utsikter til lønnsomhet, markedsmuligheter, forretningskonsept, realisme i forretningsplaner mv. Det markedsmessige potensialet skal være utredet og dokumentert gjennom forskningsarbeid, forstudier eller markedsanalyser. Herunder skal det belyses at utviklingen av teknologien kan være lønnsom så vel for leverandør som for bruker, og kapital- og driftskostnader skal hensyntas. Prosjektet skal ha hensiktsmessige samarbeidskonstellasjoner som styrker muligheten for markedsintroduksjon, dette omfatter industriell deltakelse fra leverandører og brukere nasjonalt og internasjonalt.
- Faglig grunnlag: Prosjekter som støttes i en prototyp- og demonstrasjonsfase skal være teknologisk kvalifisert gjennom dokumentasjon av forskning og utviklingsvirksomhet og gode resultater i laboratorieskala.
- Utløsende: Statsstøtte til FoU skal stimulere foretak til å utføre forskning og utvikling i tillegg til sin daglige virksomhet. Den offentlige støtten skal være utløsende for det omsøkende prosjekt, dvs. bidra til å utvide forskningens omfang i størrelse eller anvendelsesområde eller til en raskere gjennomføring av prosjektet, jf. FoUoI retningslinjene kap. 4.
- Verdiskaping i Norge: Prosjektet skal bidra til verdiskaping i Norge i form av enten teknologiutvikling eller kompetanseoppbygging innenfor formålet med CLIMIT
- Plan for gjennomføring: Hensiktsmessig prosjektplan, prosjektfinansiering, prosjektorganisering og metodeverk for prosjektgjennomføringen som sannsynliggjør fullføring av prosjektet. Søker og prosjektdeltakeres evne til gjennomføring og egenfinansiering.

5 Rapportering, oppfølging og kontroll

5.1 Rapportering fra tilskuddsmottaker

Resultatrapportering skal utformes slik at man kan etterprøve i hvilken grad støtteordningen har bidratt til:

- Kvalifisering av nye tekniske løsninger eller teknologikomponenter
- Kompetanseutvikling i teknologiske og industrielle miljøer
- Kommersialisering av løsninger og kompetanse
- Kostnadsreduksjoner og/eller ytelsesforbedringer i verdikjeden
- Reduksjon av CO₂-utslipp
- Næringsutvikling
- Kraftproduksjon

Tilskuddsordningen er etablert med sikte på en langsiktig satsing. Som vilkår for tildeling vil tilskuddsbrevet spesifisere rapporteringskrav som skal belyse om tilskuddets formål er oppnådd, jf. krav til måleparametere angitt i punkt 3 Kriterier for måloppnåelse.

Tilskuddsmottaker skal rapportere følgende informasjon:

- Tilskuddsmottaker må ved prosjektslutt oversende en rapport til Gassnova som redegjør for hvordan støtten er benyttet. Prosjektrapporten skal omfatte hvilke tiltak som er gjennomført og hvilke resultater som er oppnådd iht til rapporteringskriterier og måleparametere som er fastsatt i tilskuddsbrevet og eller søknaden.
- Tilskuddsmottaker må ved prosjektslutt oversende en oversikt som viser hvordan tiltaket er finansiert og som spesifiserer utgiftene ved gjennomføringen av tiltaket. Ved særskilt krav i tilskuddsbrevet, skal prosjektrengskapet være attestert av revisor.

Frist for rapportering fastsettes av Gassnova. Gassnova kan fastsette krav om interimrapportering i tilskuddsbrevet.

Tilskudd kan bli avkortet i mangel av tilfredsstillende rapportering. Tilskuddsmottaker kan også bli pålagt å tilbakebetale hele eller deler av tilskuddet dersom støtten ikke har blitt anvendt i samsvar med forutsetningene.

5.2 Rapportering til departementet

Rapportering til departementet følger krav fastsatt i instruks for økonomistyring av Fond for CO₂-håndtering og årlige oppdragsbrev.

5.3 Internkontroll hos Gassnova

For å sikre korrekt saksbehandling ved tildeling og utbetaling av tilskudd, skal Gassnova ha systemer, rutiner og tiltak som blant annet har til oppgave å forebygge, avdekke og korrigere feil og mangler.

Tiltakene skal bidra til å sikre korrekt:

- registrering av faste data
- søknadsbehandling, herunder dokumentasjon av beregningsresultater
- registrering av gitte tilsagn om tilskudd, navn, beløp, intensitet, sektor, insentiveffekt jf. FoUoI Retningslinjene punkt 119.
- utbetaling av tilskudd til rett mottaker og til rett tid
- registrering i regnskapet
- behandling av dokumentasjon fra tilskuddsmottaker

5.4 Kontroll av informasjon fra tilskuddsmottaker

Gassnova skal kontrollere informasjon mottakeren sender inn som har betydning for Gassnovas beregning av tilskuddsbeløp og beslutning om tildeling (ved søknad). Gjennomførte kontrolltiltak skal dokumenteres på en tilfredsstillende måte.

Gassnova skal videre kontrollere rapporter som tilskuddsmottakeren senere sender inn om måloppnåelsen, jf. punkt 5.1. Kontrollen skal vurderes i forhold til målet med ordningen. Kontrollen skal ha et rimelig omfang i forhold til nytten og kostnadene ved kontrollen.

Gassnova skal kartlegge henholdsvis risiko for at det oppstår feil på grunn av problemer med fortolkning av tilskuddsvilkårene og risiko for uregelmessigheter. Ut fra en vurdering av det samlede risikonivå og hva som er de vesentligste risikomomentene, skal det vurderes hvilke kontrollpunkter som er mest aktuelle, og hvem som skal foreta kontrollen.

5.5 Revisorattestasjon

Gassnova kan stille krav til attestasjon fra autorisert revisor vedrørende regnskapsmessige forhold eller andre nærmere spesifiserte oppfølgingskriterier.

6 Evaluering

Departementet og Gassnova skal sørge for at det gjennomføres evalueringer for å få informasjon om tilskuddsordningen er effektiv med tanke på ressursbruk, organisering og fastsatte mål. Frekvens og omfang på evaluering av tilskuddsordningen bestemmes etter en vurdering av kvaliteten på øvrig styringsinformasjon, tilskuddsordningens risiko og vesentlighet samt kost nytte betraktninger. Olje- og energidepartementet skal ved utgangen av året orientere Riksrevisjonen dersom tilskuddsordningen er blitt evaluert.

7 Øvrige bestemmelser

Når det gjelder regler for kunngjøring, søknad og tilskuddsbrev vises det til kapittel 6 i Bestemmelser om økonomistyring i staten.

For tilskuddsvirksomheten gjelder forvaltningslovens bestemmelser med visse unntak. For avgjørelser knyttet til tilskuddsvirksomheten gjelder ikke forvaltningslovens regler om begrunnelsesplikt. Slike avgjørelser kan ikke påklages hva gjelder skjønnsutøvelsen. Det vises i denne sammenheng til forskrift til forvaltningsloven (forvaltningslovforskriften) §§ 21 bokstav f og 30 bokstav d.

Mandat for videre planlegging og oppfølging av arbeidet med et demonstrasjonsprosjektet for CO₂-håndtering i Norge

1. Bakgrunn og formål

Mulighetsstudiene som ble ferdigstilt 4. juli 2016 konkluderer med at fangst, transport og lagring av CO₂ er teknisk gjennomførbart i Norge. Basert på dette ble det igangsatt konseptstudier av fangst, transport og lagring av CO₂. Konseptstudier for fangst ble ferdigstilt høsten 2017. I Olje- og energidepartementets Prop. 1 S (2017-2018) varslet regjeringen at man ville komme tilbake til Stortinget med et helhetlig fremlegg om arbeidet med fullskala CO₂-håndtering i Norge etter at resultatene fra konseptstudiene på fangst er gjennomgått. Regjeringen la frem dette helhetlige fremlegget i Prop. 85 S (2017-2018) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet for 2018*. Regjeringen foreslår her at demonstrasjonsprosjektet for CO₂-håndtering i Norge blir videreført til forprosjektfasen og Stortinget har bevilget midler i tråd med regjeringens tilråding. Equinor er tildelt oppgaven med å gjennomføre konseptstudier og forprosjektering av CO₂-transport og -lager, mens Norcem og Fortum Oslo Varme skal gjennomføre forprosjektering av CO₂-fangst på sine anlegg i hhv Brevik og på Klemetsrud.

Dette mandatet omfatter Gassnovas arbeid med den videre planleggingen og oppfølgingen av et demonstrasjonsanlegg for CO₂-håndtering i Norge og ansvarsfordelingen mellom departementet og Gassnova i styringen av prosjektet. Forprosjekteringen skal lede fram til at et grunnlag for investeringsbeslutning kan utarbeides. Deretter vil Stortinget avgjøre hvorvidt det skal bevilges midler til tilskudd til investering og drift av et demonstrasjonsprosjekt for CO₂-håndtering i Norge. I Prop. 85 S (2017-2018) er det lagt opp til at en slik beslutning kan fattes i 2020/2021.

Det skal gjennomføres forprosjekteringsstudier av en hel CO₂-håndteringskjede med CO₂-fangst, -transport og -lagring. Arbeidet skal i tillegg til forprosjektering også gjelde utarbeidelse av grunnlag for investeringsbeslutning og andre aktiviteter som er nødvendig frem til staten og industriaktørene har besluttet om prosjektet skal realiseres. Gjennomføring av forprosjektering og utarbeidelse av grunnlag for investeringsbeslutning er med forbehold om Stortingets godkjenning av budsjettmidler til dette for 2019, 2020 og eventuelt 2021.

Det er en grunnleggende forutsetning for staten at de private selskapene skal prosjektere, bygge, eie og drive anlegg, mens statens rolle er å yte tilskudd og gi nødvendige tillatelser. Dette innebærer at industriaktørene skal ha størst mulig grad av frihet til å gjennomføre prosjektet etter eget beste skjønn innenfor de rammene avtalene som er inngått legger. Gassnova skal sørge for at det blir utviklet en CO₂-håndteringskjede som overordnet tilfredsstillende Gassnovas krav til modenhet ved de enkelte milepælene.

2. Mål for regjeringens arbeid med fullskala CO₂-håndtering

Samfunns målet for statens satsing på fullskala CO₂-håndtering er:

«Demonstrasjon av CO₂-håndtering skal gi den nødvendige utvikling av CO₂-håndtering, slik at de langsiktige klimamålene i Norge og EU kan nås til lavest mulig kostnad.»

Effekt målet for satsingen er delt i fire elementer:

- 1) Prosjektet skal gi kunnskap som viser at det er mulig og trygt å gjennomføre fullskala CO₂-håndtering
- 2) Prosjektet skal gi produktivitetstiltak for kommende prosjekter gjennom lærings og -skalaeffekter
- 3) Prosjektet skal gi læring knyttet til regulering og insentivering av CO₂-håndteringsaktiviteter.
- 4) Prosjektet skal legge til rette for næringsutvikling

Gassnova skal utarbeide forslag til resultatmål for prosjektet innen 1. november 2018. Resultatmålene skal reflektere følgende prioritering av elementene i den såkalte prosjekttrekanten; 1) kvalitet, 2) kostnader og 3) tid. HMS skal alltid ha høyeste prioritet i prosjektet. Prosjektet skal gjennomføres til så lav kostnad som mulig. Det skal legges vekt på kost/nytte-vurderinger og elementer som medfører høyere kostnader skal begrunnes. Samtidig skal også de vedtatte kriteriene for tildeling i konkurransen om tilskudd reflekteres. Resultatmålene skal gjelde i alle fasene av prosjektet og de skal legges fram for prosjektets styringsgruppe for godkjenning.

3. Omfang og budsjett

Det skal gjennomføres forprosjektering av en integrert kjede med fangst, transport og lagring av CO₂. Norcem og Fortum Oslo Varme skal gjennomføre forprosjektering av fangst av CO₂ fra sine respektive anlegg. Videre skal Equinor gjennomføre forprosjektering av transport og lagring av CO₂. Omfang av arbeid som skal gjøres fram mot ferdigstilt forprosjektering skal avstemmes med industriaktørene. Arbeidet må gi tilstrekkelig grunnlag for å kunne gjennomføre en rangering av fangstprosjektene før endelig investeringsbeslutning. Arbeidet må også gi tilstrekkelig grunnlag for gjennomføring av ekstern kvalitetssikring i KS2 del 2.

CO₂-lageret skal være dimensjonert for å håndtere injeksjonsrate på minst 800 000 tonn CO₂ per år over minimum 10 år. Den totale kapasiteten i lageret må avklares med partnerskapet i lagerprosjektet, Gassnova og departementet ved konseptvalg for lager. Lageret bør ha kapasitet til å ta imot CO₂ utover de volumene som er del av demonstrasjonsprosjektet.

Total bevilgning i 2018 er 280 mill. kroner inkludert overførte midler fra 2017. Bevilgning i 2019, 2020 og 2021 vil avklares i statsbudsjettet for det gjeldende året. Gassnova skal levere innspill til budsjettet i henhold til frister gitt i oppdragsbrev.

Departementet legger til grunn at arbeidet skal utføres etter prinsippene for industrielle prosjektløp og statens ordning for kvalitetssikring av store prosjekter. Der hvor det eventuelt er konflikt mellom et industrielt prosjektløp og statens behov for kvalitetssikring må Gassnova vurdere hvordan slike konflikter best kan håndteres. Slike vurderinger skal forelegges prosjektets styringsgruppe. Forprosjekteringen skal til sammen dekke dokumentkravene og øvrige krav til prosjektmodenhet for å gjennomføre KS2 etter statens ordning for kvalitetssikring av store prosjekter.

4. Oppgaver og leveranser

Gassnova skal påse at industriaktørene gjennomfører forprosjektering av fangst, transport og lagring av CO₂ i tråd med inngåtte studieavtaler med Norcem og Fortum Oslo Varme om forprosjektering av CO₂-fangst og med Equinor om konseptstudier og forprosjektering av CO₂-transport og -lager. Gassnova skal også påse at transport- og lagerarbeidet blir samordnet med fangstaktørens arbeid. Dette innebærer å sørge for at grensesnitt mellom fangst og transport/lager blir avklart og at det helhetlige perspektivet blir ivarettatt.

Gassnova skal innen 1. november 2018 utarbeide et utkast til en prosjektplan som omfatter budsjett, gjennomføringsstrategi, tidsplan, organisering og omfang for arbeidet gjennom forprosjekteringsfasen. Planen skal inneholde beskrivelse av konkrete aktiviteter og angivelse av viktige milepæler. Planen skal reflektere arbeidet innenfor hver del av prosjektet samt ha en overordnet plan for hele CO₂-håndteringskjeden. Planen skal også inneholde et forslag til aktiviteter og budsjett for perioden fra aktørens DG3-rapporter er levert og fram til staten har fattet en investeringsbeslutning.

Departementet skal motta månedlige statusrapporter som viser status for arbeidet målt opp mot prosjektplanen. Månedrapportene skal leveres innen 18 dager etter månedsslutt. Det skal også avholdes møter for å gå gjennom månedrapportene.

Samtlige deler av kjeden for fangst, transport og lagring av CO₂ skal designes i tråd med normal industripraksis. Det vil ikke fastsettes et spesifikt regularitetskrav i forprosjekteringsfasen for CO₂-håndteringskjeden, imidlertid skal Gassnova vurdere om det bør etableres spesifikke krav til regularitet for henholdsvis fangst- og lagerdelen av kjeden basert på regularitetsanalyser og en kost-/nyttevurdering.

Gassnovas hovedleveranser etter gjennomført forprosjekt er:

1. Gassnovas DG3-rapport
  - a. HMS vurderinger
  - b. Overordnet plan for bygge- og driftsfasen
  - c. Prosjektets totale kostnader i tilskuddsperioden (CAPEX + OPEX)
  - d. Risikovurdering av anbefalt gjennomføringsstrategi
  - e. Beskrivelse av hel kjede
  - f. Gevinstrealiseringsplan
2. Rapport fra uavhengig gjennomgang/revisjon av prosjektet
3. Evalueringsrapport som omfatter hele kjeden (fangst, transport og lager)
  - a. Evaluering av aktørens DG3-rapporter med vekt på:
    - i. Anleggets egnethet
    - ii. Fremlagte fremdriftsplaner
    - iii. Gjennomføringsevne
    - iv. Statens risiko og kostnader i bygge- og driftsfasen basert på ferdigforhandlede avtaler mellom staten og selskapene, herunder egenbidrag fra selskapene.
Utgangspunktet for vurderingen skal være;
      1. CAPEX-kostnadsestimer (+/-20%)
      2. OPEX-kostnadsestimer (+/-20%)
      3. Aktørens kostnadsusikkerhetsanalyse
      4. Aktørens "Basis of Estimate"
    - v. Bidrag til teknologisk utvikling
    - vi. Tilrettelegging for kunnskapsoverføring
  - b. Rangering av fangstprosjektene
4. Sentralt styringsdokument (PEOPS)
  - a. Prosjektrammer
  - b. Gjennomføringsstrategi
  - c. Drift- og vedlikeholdsstrategi

Det må arbeides aktivt med gevinstrealisering for å oppnå nytteeffekter av tiltaket, jf. KS1-rapport om fullskala CO₂-håndtering og KS2 del 1. Gassnova skal arbeide videre med konkretisering av gevinstrealiseringsplanen og levere en oppdatert gevinstrealiseringsplan innen 31. desember 18. Videre skal Gassnova samordne aktørens bidrag til måloppnåelsen i prosjektet gjennom gevinstrealiseringsarbeidet. Departementet vektlegger særlig arbeidet med å identifisere

etterfølgende prosjekter. Gassnova skal identifisere aktører som kan dra nytte av erfaringene fra prosjektet. Videre skal Gassnova knytte kontakt mellom industriaktørene i prosjektet og potensielle etterfølgende prosjekter.

Gassnova skal sørge for at Equinor utarbeider langsiktige (10-20 år) planer for infrastrukturen som planlegges etablert, i lys av statens mål med prosjektet. Planene skal gi en oversikt over mulighetsrommet og utfordringene knyttet til utnyttelse av infrastrukturen som etableres.

Gassnova skal følge opp oppgavene foretaket blir tildelt i arbeidet departementet har for å undersøke finansieringsmuligheter fra andre kilder, som for eksempel EU. Departementet og Gassnova må samarbeide tett og være godt koordinerte i dette arbeidet.

I utbyggings- og driftsfasen skal industriaktørene bygge og drive sine anlegg for egen regning og risiko. Statens rolle er i utgangspunktet å yte tilskudd til investering og drift etter nærmere avtale. Staten skal også koordinere hele kjeden. Gassnova skal forberede utbyggings- og driftsfasen for fullskala CO₂-håndteringsprosjektet, med spesiell vekt på de oppgaver og roller Gassnova skal ivareta på vegne av staten i denne fasen. Det legges til grunn for det forberedende arbeidet at Gassnova vil ha ansvar for å sikre at statsstøttereguleringen og økonomireguleringen etterleveres gjennom hele støtteperioden. Gassnova skal også samordne arbeidet med gevinstrealisering i utbyggings- og driftsfasen. Det må vurderes hvordan staten legger opp arbeidet med å koordinere hele kjeden og dermed ivareta optimal drift. Det legges til grunn at lageraktøren også vil ha ansvar for transportleddet i utbyggings- og driftsfasen.

Departementet vil ha hovedansvar for arbeidet med insentivstruktur og rammevilkår i investerings- og driftsfasen. Dette arbeidet gjennomføres i samarbeid med Gassnova. Gassnovas tekniske og industrielle kompetanse er avgjørende for et godt resultat i forhandlingene om endelig struktur på støtteavtalene for investerings- og driftsfasen. Det vil bli gjennomført forhandlinger om kommersielle modeller og fordeling av kostnader og risiko med selskapene i løpet av forprosjekteringsfasen. Departementet skal organisere og lede disse forhandlingene. Forhandlingsgruppen vil bestå av representanter fra departementet og Gassnova og departementets juridiske rådgivere. Målet er at hovedprinsippet for de kommersielle modellene og fordeling av kostnad og risiko skal være avklart med de industrielle aktørene innen utgangen av 2018. Ferdigforhandlede avtaler skal foreligge innen utgangen av april 2019. Departementet og Gassnova må samarbeide tett og være godt koordinert for å kunne komme i mål med en balansert løsning i forhandlingene om rammer og insentiver i utbyggings- og driftsfasen.

Ved framlegging av grunnlag for investeringsbeslutning skal det presenteres oversikt over forventede kostnader for perioden fram til investeringsbeslutning, forventede investeringskostnader og forventede driftskostnader basert på industriens framlagte kostnadsestimater. Gassnova skal sørge for at det gjennomføres en uavhengig gjennomgang/verifikasjon av de tekniske sidene av prosjektet i forkant av investeringsbeslutning. Prosjektet skal sette av tid til en slik gjennomgang i forkant av ferdigstilling av rapporter ved framlegging av grunnlag for investeringsbeslutning.

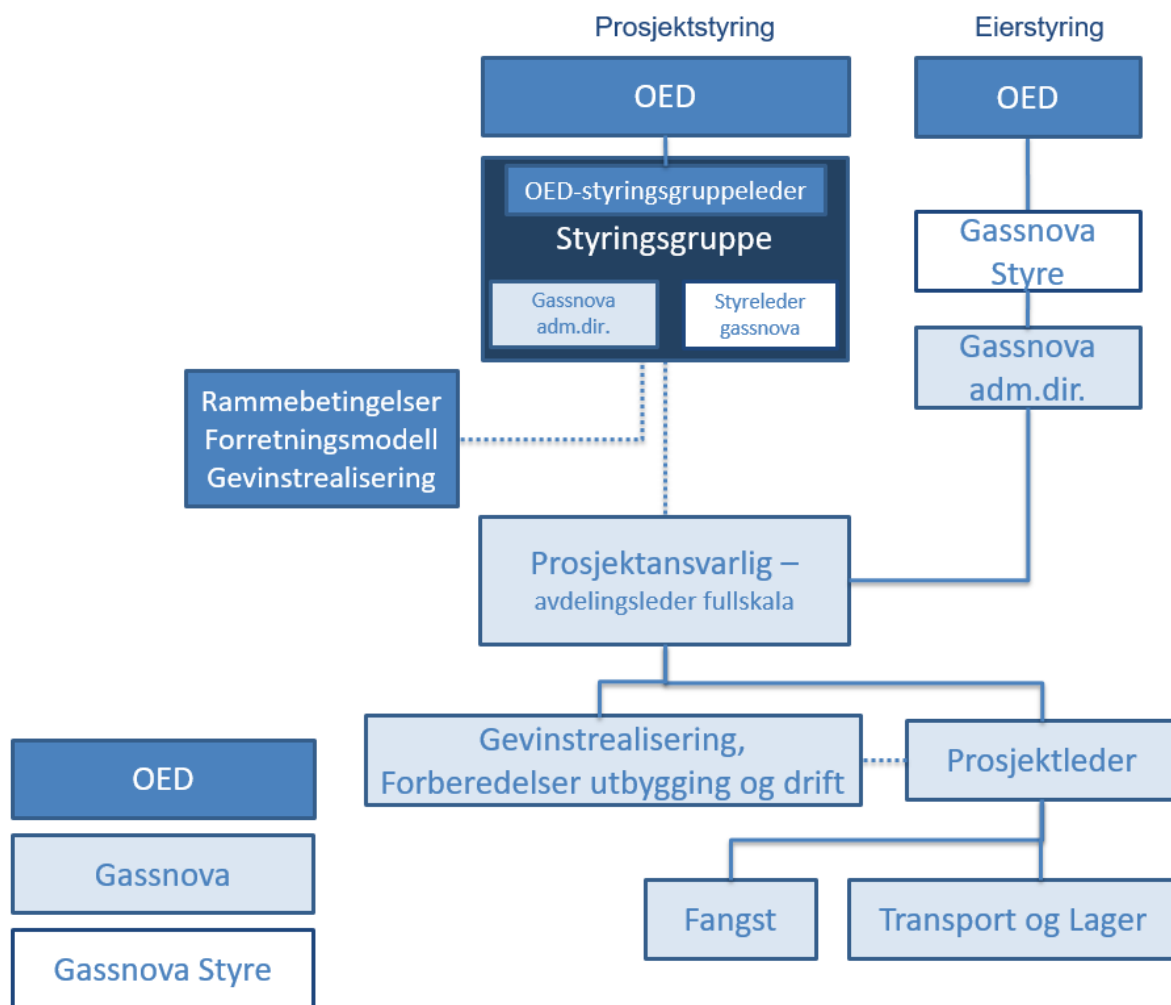
Gassnova skal sørge for at det blir etablert en endringslogg for prosjektet for fasen mellom konseptvalg og fram til investeringsbeslutning.

5. Organisering og styring

Det er en grunnleggende forutsetning for staten at de private selskapene skal prosjektere, bygge, eie og drive anlegg, mens statens rolle er å yte tilskudd og gi nødvendige tillatelser. Dette innebærer at industriaktørene skal ha størst mulig grad av frihet til å gjennomføre prosjektet etter

eget beste skjønn innenfor de rammene avtalen som er inngått legger. Gassnova skal sørge for at det blir utviklet en CO₂-håndteringskjede som overordnet tilfredsstillende Gassnovas krav til modenhet ved de enkelte milepælene.

Figuren under illustrerer hvordan prosjektet er organisert i Gassnova og OED. Styringsgruppa skal fatte de overordnede beslutningene i prosjektet. Styringsgruppa består av representanter fra Olje- og energidepartementet, Gassnovas administrerende direktør og styreleder. Styringsgruppas leder skal være fra OED. Styringsgruppa har ikke stemmeregler men skal strebe for konsensus. Dersom det ikke oppnås enighet vil beslutninger fattes av OED. Dersom konsensus ikke oppnås skal dette protokollføres.

5.1 Styringsgruppens ansvar

Overordnet vil styringsgruppen ha ansvar for å godkjenne større endringer i prosjektets omfang, budsjett og tidsplan gitt i mandat fra departementet til Gassnova og andre beslutninger av prinsipiell karakter utover rammene i mandatet. Styringsgruppen kan også stille krav til kvalitetssikring og initiere revisjon av prosjektet, for eksempel ved viktige milepæler i prosjektet.

Departementet har hovedansvaret for arbeidet med incentivstruktur og rammevilkår i investerings- og driftsfasen. Dette arbeidet er politisk sensitivt og det vil ofte være nødvendig med avklaringer i regjeringsapparatet. Arbeidet vil være grunnlaget for departementets anbefaling

til regjeringen om utformingen av tilskudd til investering og drift. Arbeidet med rammer for investering og drift skal behandles av styringsgruppen.

Styringsgruppen skal behandle prosjektets evaluering av gjennomført forprosjektering.

Styringsgruppen skal behandle følgende saker:

- Godkjenne prosjektets overordnede gjennomføringsstrategi og faseinndeling
- Bli forelagt budsjett for prosjektet samt jevnlige oppdateringer av regnskapsstatus. OED tildeler årlige budsjetter i forbindelse med den ordinære budsjettprosessen.
- Godkjenne framdriftsplan samt endringer av viktige milepælar. Mindre justeringer som ikke påvirker sluttmilepælar (DG2/3/4) trenger ikke legges frem for styringsgruppen.
- Godkjenne større endringer i arbeidsomfang (for eksempel behov for tilleggsstudier som gjerne henger sammen med budsjett og endring i antallet industriaktører involvert).
- Godkjenne relevante beslutninger knyttet til arbeidet med rammer for investering og drift, for eksempel kostnads- og risikoeksponering for industriaktørene samt fordeling av roller og ansvar for gjennomføring og drift.
- Gassnovas hovedleveranser ved gjennomført forprosjekt
- Godkjenne interessentanalyse og tilhørende kommunikasjonsplan.
- Godkjenne gevinstrealiseringsplan

Styringsgruppemøtene skal ha følgende faste agenda:

1. Status om prosjektets utvikling i forhold til godkjent gjennomføringsplan
2. Vesentlige trusler og muligheter som kan påvirke prosjektets gjennomføring og/eller leveranser samt plan for kunnskapsdeling og teknologisamarbeid
3. Saker som krever at styringsgruppen fatter beslutninger
4. Eventuelt

Medlemmer i styringsgruppen:

- Leder OED: Ekspedisjonssjef KIT
- Deltakar: Ekspedisjonssjef ØA
- Deltakar: Avdelingsdirektør FOT
- Deltakar: Styreleder Gassnova
- Deltakar: Adm. dir. Gassnova

CCS-seksjonen i OED er sekretariat for styringsgruppa og vil kalle inn til møter samt føre protokoll.

Prosjektansvarlig i Gassnova er ansvarlig for forberedelser av saker fra prosjektet til styringsgruppa. Prosjektansvarlig har også ansvar for å ta med relevant prosjektpersonell i styringsgruppemøter.

Styringsgruppa møtes månedlig eller ved behov.

6. Tidsplan

I Prop. 85 S (2017-2018) er det lagt opp til at en investeringsbeslutning i prosjektet kan fattes i 2020/2021. I forkant av at et grunnlag for investeringsbeslutning legges fram for Stortinget skal det være gjennomført KS2 etter statens ordning om kvalitetssikring av store prosjekter. Prosjektet må også notiseres til ESA som lovlig statsstøtte.

Med utgangspunkt i de gjeldende studieavtalene innebærer dette at et grunnlag for investeringsbeslutning tidligst kan legges fram for Stortinget våren 2020. Denne tidslinjen skal legges til grunn i prosjektet. Dersom det oppstår problemstillinger i prosjektet som kan påvirke fremdriften skal Gassnova løfte disse til departementet så raskt som mulig. En eventuell endring av tidsplanen for prosjektet skal behandles i styringsgruppen.

Vedlegg 4

Frister for rapportering og datoer for planlagte møter i 2019

Måned	Rapportering/møte	Tidspunkt
Januar		
Februar	Oppgaver i forbindelse med statsregnskapet 2018	1. februar
Mars	Forslag om budsjettendringer og større omprioriteringer i første halvår	1. mars
	Årsrapport for 2018	15. mars
April	Budsjettforslag for 2020	~~1. april~~ 2. mai
Mai		
Juni	Foretaksmøte Kontaktmøte	
Juli		
August		
September	Regnskap per 31. august og en prognose for resten av året for Gassnova SF og ev. forslag til budsjettendringer og større omprioriteringer i andre halvår	19. september
Oktober		
November	Redegjørelse for overordnede risiko- og vesentlighetsvurderinger Foreløpig oppdragsbrev til Gassnova SF for 2020	15. november ultimo november
Desember	Ev. satsingsforslag for 2021 Kontaktmøte	3. desember

Det planlegges gjennomført to kontaktmøter mellom departementet og Gassnova i 2019. Det vil bli avholdt møter hvor budsjett og planer for innværende og kommende år vil bli diskutert. Når behov for diskusjon av spesielle temaer oppstår, vil møter bli avholdt etter nærmere varsel.

Rundskriv R

Alle departementa
Statsministerens kontor

Nr.
R-11/2018

Vår ref.
18/4501

Dato
28.11.2018

Rapportering til statsrekneskapen for 2019

Rundskrivet er fastsett av Finansdepartementet med heimel i *Reglement for økonomistyring i staten* § 3.

1. Innleiing og innhald

Rundskrivet inneheld fristar og krav til rapporteringa til statsrekneskapen for 2019.

I pkt. 3 er det gjeve fristar for rapporteringa til statsrekneskapen for 2019. Pkt. 4 handlar om krav til rapportering til statsrekneskapen for ordinære statlege forvaltningsorgan (“bruttobudsjetterte verksemder”) og statens forvaltningsbedrifter. Pkt. 5 handlar om rapportering til statsrekneskapen for verksemder med særskilde fullmakter til bruttoføring utanfor statsbudsjettet (“nettobudsjetterte verksemder”) og statlege fond. Pkt. 6 handlar om krav og fristar for 2019 for nettobudsjetterte verksemder til å rapportere rekneskapsdata som tilleggsinformasjon til statsrekneskapen i P-rapport, jf. òg rundskriv R-6/2017. Bruken av informasjon frå statsrekneskapen er omtalt i pkt. 7. I pkt. 7.2 er det gitt ei kort omtale av det utvida innhaldet i den månadlege publiseringa av statsrekneskapen og tilleggsinformasjonen for dei nettobudsjetterte verksemdene som no inngår.

2. Verkeområdet for rundskrivet

Rundskrivet gjeld for statlege forvaltningsorgan, medrekna departement, jf. reglement for økonomistyring i staten § 2. Forvaltningsorgan omfattar bruttobudsjetterte verksemder, nettobudsjetterte verksemder og statens forvaltningsbedrifter. Desse er heretter kalla verksemder. Det vert presisert at rundskrivet òg gjeld ved forvaltning av statlege fond.

3. Fristar for å rapportere til statsrekneskapen for 2019

Fristar for S- og L-rapport for brutto- og nettobudsjetterte verksemder:

<u>Periode</u>	<u>Frist</u>	<u>Periode</u>	<u>Frist</u>
1.1. – 31.1.2019	15.2.2019	1.1. – 31.7.2019	15.8.2019
1.1. – 28.2.2019	15.3.2019	1.1. – 31.8.2019	16.9.2019
1.1. – 31.3.2019	15.4.2019	1.1. – 30.9.2019	15.10.2019
1.1. – 30.4.2019	15.5.2019	1.1. – 31.10.2019	15.11.2019
1.1. – 31.5.2019	14.6.2019	1.1. – 30.11.2019	16.12.2019
1.1. – 30.6.2019	15.7.2019	1.1. – 31.12.2019	15.1.2020

4. Rapportering frå bruttobudsjetterte verksemder og forvaltningsbedrifter (S-rapport)

4.1 Rekneskapsrapport

Bruttobudsjetterte verksemder og forvaltningsbedrifter skal kvar måned, og innan fristane i pkt. 3, sende inn rekneskapsrapportar¹ etter kontantprinsippet med akkumulerte tal for den perioden rekneskapen omhandlar (S-rapport).

Rekneskapsrapportar til statsrekneskapen skal innehalde rekneskapsliner etter følgjande struktur (sjå vedlegg 1 for meir informasjon):

- statskonto
- artskonto
- beløp
- fullmakt

Rekneskapsrapporten skal innehalde *statskonto* og *artskonto* etter følgjande definisjonar:

- *Statens kontoplan*: Ei standardisert inndeling av statsbudsjettet og statsrekneskapen i utgifter, inntekter, egedelar, gjeld og eigenkapital.
- *Statskonto*: Kontoar i statens kontoplan som skal inngå i rapporten til statsrekneskapen, jf. rundskriv R-101.
- *Standard kontoplan*: Ein felles, standard kontoplan som verksemdene skal bokføre på i sine rekneskap. Standard kontoplan er fastsett på eit obligatorisk siffernivå og delar inn og grupperer verksemdene sine utgifter/kostnader, inntekter, egedelar og gjeld etter art.
- *Artskonto*: Kontoar i standard kontoplan på obligatorisk siffernivå som skal inngå i rapporten til statsrekneskapen, jf. rundskriv R-102.

Kvar rekneskapsline skal innehalde fullmakt til postering på statskonto. Verksemda skal normalt nytte *eiga fullmakt*² når posteringa har heimel i tildelingsbrev til verksemda, og når posteringa gjeld statskontoar som er tilvist verksemda eller er felles og opne for alle

---

¹ Den einskilde verksemda vil normalt sende ein rapport til statsrekneskapen. Einskilde verksemder *kan* ha valt å organisere seg med fleire rekneskapsførarar, til dømes regionalt, slik at det vert sendt fleire rapportar til statsrekneskapen kvar måned.

² Verksemder som er omfatta av nettoføringsordninga for budsjettering og rekneskapsføring av statleg betalt meirverdiavgift, skal bruke *eiga fullmakt* ved rapportering av betalt meirverdiavgift på kap. 1633, post 01. Dersom ei verksemd får belastningsfullmakt på ein budsjettpost (01-49) som inngår i nettoføringsordninga, kan betalt meirverdiavgift ved bruk av fullmakta rapporterast på kap. 1633, post 01 ved å nytte *belastningsfullmakt*, jf. rundskriv R-101.

verksemder (sjå vedlegg 2). Ved postering på andre statskontoar (framandt kapittel) skal *belastningsfullmakt* nyttast.

Forvaltningsbedriftene og Statens direkte engasjement i petroleumsverksemda (SDØE) skal for post 24 driftsresultat i tillegg rapportere på underpostar.

Rekneskapsrapporten skal sendast elektronisk til statsrekneskapen. Nærare detaljar om rekneskapsrapporteringa til statsrekneskapen finst på <https://dfo.no/fagområder/rapportering-til-statsregnskapet>.

Etter at verksemda har sendt inn rekneskapsrapporten skal ho hente avstemmingsliste frå statsrekneskapen og kontrollere at posteringane i statsrekneskapen er i samsvar med rekneskapen som er rapportert inn. Ved avvik skal feilen rettast etter instruksjon frå DFØ. Avstemminga skal dokumenterast. Sjå pkt. 4.3 om avstemming av mellomvære med statskassa.

4.2 Om rapportering av mellomvære med statskassa

Kvar rekneskapsfører³ er tildelt kvar sin 6-sifra statskonto for mellomvære med statskassa. Transaksjonar på balanse-/interimskontoar skal i S-rapporten rapporterast på statskontoen for mellomvære med statskassa og vera spesifisert med artskonto etter standard kontoplan på obligatorisk nivå, jf. vedlegg 1.

Statskontoen for mellomvære med statskassa skal vere spesifisert med artskonto⁴ 1980 for inngåande behaldning (IB) og artskontoar for behaldningar av fordringar og gjeld ved utgangen av rapporteringsperioden.

For nærare omtale av artskonto 1980 *Avrekning mellomvære*, sjå rettleiing til standard kontoplan og omtale av kontogruppe 19. Her vert òg overføring av balansekontoar til nytt år omtalt, jf. <https://dfo.no/fagområder/standard-kontoplan>.

Sjå vedlegg 3 for meir informasjon om saldo på oppgjerskontoar ved årets slutt.

4.3 Avstemming av mellomvære med statskassa

Avstemming av mellomvære med statskassa skal dokumenterast ein gong i månaden. Det følgjer av *Bestemmelser om økonomistyring i staten* (bestemmelsene) pkt. 3.5.1 og 4.4.6. Verksemdene skal dokumentere balansen og avstemme og spesifisere rapporterte tal. Avstemminga og spesifikasjonen skal omfatte alle balanse-/interimskontoar.

---

³ Sjå fotnote 1 om rekneskapsrapport og rekneskapsfører.

⁴ Bruttobudsjetterte verksemder nyttar artskonto 1980, medan forvaltningsverksemdene nyttar artskonto 1970.

Utgående balanse for mellomvære med statskassa for ein aktuell periode kjem fram slik i statsrekneskapen:

Inngående balanse per 1.1.	
+ Netto endring i mellomvære for rapporteringsperioden	
= Utgåande balanse for rapporteringsperioden	

Saldo på konto for mellomvære med statskassa skal spesifiserast på relevante artskontoar i kontoklasse 1 *Eigedelar* og kontoklasse 2 *Statens kapital og gjeld* ved rapportering til statsrekneskapen. Verksemdene pliktar å kunna dokumentere beløpa som inngår i mellomvære med statskassa.

4.4 Handtering av feil i rekneskapsåret og ved årsavslutning

Dersom den periodevise kontrollen og oppfølginga mot statsrekneskapen avdekkjer feil eller manglar, skal verksemdene ta dette opp med DFØ slik at feilen kan korrigerast innan fristen for neste rekneskapsrapportering.

Rekneskapsrapporten frå den einskilde verksemda per 31. desember 2019, med rapporteringsfrist 15. januar 2020, skal vere ein komplett rekneskap utan kjente feil eller manglar. Dei einskilde departementa må understreke for dei underliggjande verksemdene at eventuelle feil og manglar som vert identifiserte i rekneskapen skal rapporterast til DFØ og korrigerast fortløpande. Som hovudregel skal dette gjerast innan neste rekneskapsrapportering, slik at førebels statsrekneskap for 2019 vert korrekt.

4.5 Ved omorganisering

Når rekneskapsførarar vert overførde frå eit departement til eit anna, eller når rekneskapsførarar skal samlast i større einingar, eller vert delte opp, får det konsekvensar for mellomværet som dei har med statskassa.

Dersom dette skjer skal verksemdene kontakte DFØ så tidleg som mogleg for avklaring av korleis overføring av mellomvære og/eller opphør av mellomvære skal handsamast. Eventuelle endringar i oppgjerskontoar i Noregs Bank i samband med omorganisering må òg takast opp med DFØ, sjå rundskriv R-104.

5. Rapportering frå nettobudsjetterte verksemder og statlege fond (L-rapport)

For nettobudsjetterte verksemder og statlege fond vert det rapportert ein likvidrapport (L-rapport) til statsrekneskapen med likvidbevegelsen på oppgjerskonto i Noregs Bank, jf. bestemmelsene pkt. 3.5.4 og 3.5.6. Rapporten skal vere avstemd med rekneskapen til verksemda eller fondet før den vert sendt til statsrekneskapen.

Fristane for å levere L-rapport til DFØ går fram av pkt. 3. Rapporten skal innehalde banksaldo og bankbevegelse på statskonto og artskonto (sjå vedlegg 4 for detaljar).

Innhaldet i rapporten vert kontrollert ved handsaminga i mottakssystemet i statsrekneskapen. Kontrollen omfattar mellom anna nytta konto, saldo på konto i Noregs Bank og status på rapporteringa. Når mottakssystemet godtar ein L-rapport, vert rapporteringsstatus sett til «data validert ok». Den som rapporterer får ei kvittering som syner om rapporten er kontrollert og funne i orden. Det er ikkje funksjonalitet i mottakssystemet eller krav om å hente ut særskild avstemmingsliste for L-rapport, sjå vedlegg 4.

For nettobudsjetterte verksemder og fond vert behaldninga på oppgjerskontoane ført over til nytt år, jf. pkt. 4.2 og vedlegg 3.

6. Resultat- og balanserapport for nettobudsjetterte verksemder (P-rapport)

6.1 Månadleg resultat- og balanserapport for nettobudsjetterte verksemder

Nettobudsjetterte verksemder skal, kvar månad, og innan fristane i pkt. 6.2, sende inn resultat- og balanserapportering med akkumulerte tal til og med den perioden rekneskapen omhandlar. (Sjå òg vedlegg 5 om innhald i P-rapporten). Rapporteringa vert nytta som tilleggsinformasjon i den månadlege publiseringa på nettsida Statsregnskapet.no, jf. pkt. 7.2.

Nettobudsjetterte verksemder er pålagde å føre periodisert rekneskap etter dei statlege rekneskapsstandardane (SRS), jf. bestemmelsene pkt. 3.3.2. Det følgjer av bestemmelsene pkt. 4.4.2 og 3.3.2 at bokføringa av verksemdsrekneskapen må vere à jour ved avlagd årsrekneskap og ved rapportering av rekneskap etter SRS gjennom året, etter fristar fastsette av overordna departement.

Det er ein føresetnad at verksemdene gjer einsskilte periodiseringar før innsending av P-rapport. Verksemdene skal som eit minimum vere à jour med rekneskapsføringa av:

- inn- og utbetalingar (alle bankkontoar skal vere avstemt*)
- ordinær løn og feriepengar
- avskrivningar av anleggsmidlar
- vesentlege kostnadar som normalt gjeld fleire rekneskapsperiodar (husleige m.m.)
- inntekt frå løyving**

* Oppgjerskonto i Noregs Bank skal vere avstemt før innsending. Verksemda skal bokføre eventuelle avvik mot artskonto 280, slik at saldoen på artskonto 196 stemmer med oppgjerskonto i Noregs Bank.

** Det er ikkje krav om at prosjektrekneskap skal vere à jour ved kvar månadsrapportering, men verksemder som har større prosjekt bør inntektsføre inntekt frå løyving og inntekt frå tilskot og overføringar på eit aggregert nivå, slik at resultateffekten for prosjekta samla vert nær null.

Krav til P-rapport vil verte innarbeidd i bestemmelsene ved seinare oppdatering av desse, og etter at ein har hausta erfaringar med rapporteringa.

6.2 Fristar for P-rapport for nettobudsjetterte verksemder

Fristane for den månadlege rapporteringa av tilleggsinformasjonen gjennom P-rapporten er gjennomgåande sette ei veke seinare enn fristane for L- og S-rapporten i pkt. 3. Av omsyn til

årsavslutninga og overgang til nytt år er det unntak for fristane for rapportane for januar, februar og desember.

<u>Periode</u>	<u>Frist</u>	<u>Periode</u>	<u>Frist</u>
1.1. – 31.1.2019	28.3.2019 ^{*)}	1.1. – 31.7.2019	22.8.2019
1.1. – 28.2.2019	3.4.2019 ^{*)}	1.1. – 31.8.2019	23.9.2019
1.1. – 31.3.2019	23.4.2019	1.1. – 30.9.2019	22.10.2019
1.1. – 30.4.2019	22.5.2019	1.1. – 31.10.2019	22.11.2019
1.1. – 31.5.2019	21.6.2019	1.1. – 30.11.2019	20.12.2019
1.1. – 30.6.2019	22.7.2019	1.1. – 31.12.2019	23.3.2020

^{*)} Verksemdene må få med endeleg inngåande balanse 2019 ved rapporteringa for januar 2019. Fristane for rapportering av januartalet og februartalet er sette til høvesvis 28. mars 2019 og 3. april 2019 fordi mottakssystemet hos DFØ ikkje kan ha to periodar opne samstundes for å lese inn data.

7. Bruken av rekneskapsinformasjonen i statsrekneskapen

7.1 Primær bruk av S-rapport frå bruttobudsjetterte verksemdar og forvaltningsbedrifter og L-rapport frå nettobudsjetterte verksemdar og fond.

Når rapportane frå dei statlege verksemdene og rekneskapsførarane er mottekne, utarbeider DFØ kvar månad ein samla løyvingsrekneskap over budsjettkapitla til kvart departement. DFØ sender dei samla løyvingsrekneskapane til departementa. Når året er slutt, utarbeider DFØ ein endeleg løyvingsrekneskap og kapitalrekneskap som inngår i Meld. St. 3 om statsrekneskapen.

I tillegg til den primære bruken av statsrekneskapsinformasjonen i budsjettoppfølginga og i Meld. St. 3, har statsrekneskapen to andre sentrale bruksområde.

For det fyrste hentar Riksrevisjonen detaljert rekneskapsinformasjon frå statsrekneskapen. Informasjonen vert nytta i den årlige revisjonen og kontrollen med statsrekneskapen og revisjonen av rekneskapen i dei einskilde statlege verksemdene, jf. lova om Riksrevisjonen (lov 2004-05-07-21).

For det andre vert rekneskapsinformasjonen sendt til Statistisk sentralbyrå (SSB) som utarbeider nasjonalrekneskapen og statistikk om offentlege finansar. SSB utfører òg Noregs plikter knytt til internasjonal rapportering. SSB får tal frå statsrekneskapen kvar månad. Rapporteringa er basert på ein avstemt statsrekneskap som er spesifisert på kapittel/post-nivå, dvs. det same nivået som vert rapportert i meldinga til Stortinget.

SSB får i tillegg informasjon om dei einskilde rekneskapsrapportane som utgjer statsrekneskapen med rapportert rekneskap per rekneskapsførar som syner kapittel/post, standard kontoplan, jf. rundskriv R-102, og rapportert underpost for kvar eining med utgiftspost 24 (forvaltningsverksemdar), jf. rundskriv R-101.

7.2 Publisering av månedleg statsrekneskap

DFØ publiserer kvar månad på sine nettsider ein førebels løyvingsrekneskap for utgifter og inntekter på kapittel/post.

I tillegg vert månedleg rekneskap etter standard kontoplan publisert på DFØs heimesider ved ei rådatafil som omfattar heile løyvingsrekneskapen. Fila inneheld òg alle kapittel og postar og informasjon etter standard kontoplan, verksemd, fagdepartement for den einkilde budsjettpost, og ansvarleg departement for den rapporterende verksemda.

For månadene januar til november vert rekneskapen lagt ut fyrste arbeidsdag i månaden etter rapporteringsfristen til statsrekneskapen. For rekneskapen per 31. desember vert rekneskapen lagt ut fyrste arbeidsdag i månaden etter at rekneskapen er bekrefta av departementa, normalt fyrste arbeidsdag i mars.

Frå 2017 har DFØ modernisert og laga ei utvida publiseringsløysing som er tilgjengeleg på statsregnskapet.no. Det er mellom anna betre høve til å søke i data og nytte desse til analyse og samanlikning av ressursbruken mellom statlege verksemder og over tid, jf. omtale i kap. 8.4.1 i Prop. 1 S (2016–2017) *Statsbudsjettet 2017*. Siktemålet er å gjere rekneskapsinformasjonen betre tilgjengeleg og nyttig for eit breitt publikum. I 2018 vart det òg lagt til rette for at løysinga omfatta nettobudsjetterte verksemder med visning av tal både frå resultat- og balanserekneskapen, jf. pkt. 6 ovanfor.

8. Forvaltning

Forvaltninga av statsrekneskapen ligg til DFØ. Som del av denne oppgåva fastset DFØ nærare krav til rekneskapsrapportane og gjev retningslinjer for korleis verksemdene skal rapportere. Sjå nettsidene til DFØ for meir informasjon: <https://dfo.no/fagområder/rapportering-til-statsregnskapet>

Retningslinjene og oppdatert informasjon om standard kontoplan finst på nettsidene til DFØ, [www.dfo.no](https://dfo.no). Sjå òg lenkja <https://dfo.no/fagområder/standard-kontoplan>

Har du spørsmål om rapporteringa til statsrekneskapen kan dei rettast til DFØ:

Seksjon for statlig regnskapsføring
Telefon sentralbord: 40 00 79 97
E-post: postmottak@dfo.no

Med helsing

Colin Forthun e.f.
avdelingsdirektør

Torstein Sørbotten
fagdirektør

Vedlegg (5)

Kopi:

Stortingets administrasjon
Riksrevisjonen
Direktoratet for økonomistyring

Dokumentet er elektronisk godkjend og har difor ikkje handskrivne signaturar.

Vedlegg 1

Månadleg saldorapport (S-rapport) til statsrekneskapen skal innehalde rekneskapslinjer med følgjande informasjon:

Statskonto	Artskonto	Saldo	Merknad
Kkkkpp	aaa	000 000	Ein rad for kvar aktuelle statskonto i løvingsrekneskapen i nummerserien 0001-5999. Kapittel og post utgjær 6 siffer. For post 24 nyttar forvaltningsbedriftene 8 siffer (underpost). Artskonto etter standard kontoplan på obligatorisk nivå, normalt på 3 siffer.
60xxxxxx	19x	000 000	Ein rad for kvar tilviste 8-sifra statskonto i 60-serien i kapitalrekneskapen til verksemda sine bankkontoar/oppgjerskontoar i Noregs Bank. Artskonto 19x, der 193 nyttast for bankkonto innbetaling, 194 nyttast for bankkonto utbetaling og 195 nyttast dersom verksemda har tatt i bruk ein oppgjerskonto som dekkjer både inn- og utbetaling.
7xxxxxx	1980/1970 1xx 2xx	000 000	Eigen 6-sifra statskonto i 70-72-serien i kapitalrekneskapen til verksemda sitt mellomvære med statskassa. Statskontoen skal spesifiserast med artskontoar i fleire rader: Artskonto 1xx for spesifikasjon av verksemda si behaldning av fordringar. Artskonto 2xx for spesifikasjon av verksemda si behaldning av gjeld. For nærare omtale av artskonto1980 (1970) <i>Avrekning mellomvære</i> , sjå rettleiing til standard kontoplan og omtale av kontogruppe 19. Her vert og overføring av balansekontoar til nytt år omtalt, jf. https://dfo.no/fagområder/standard-kontoplan Samla rapportering av IB og behaldningar av mellomvære over statskonto 7xxxxxx svarer til netto endring av mellomværet.
6000-9999	xxx	000 000	Normalt 6-sifra statskonto dersom verksemda er tilvist andre statskontoar å rapportera på i kapitalrekneskapen. Artskonto etter standard kontoplan på obligatorisk nivå, normalt på 3 siffer.

Kvar rekneskapsline skal i tillegg innehalde fullmakt til postering på statskonto.

Rekneskapsrapporten skal sendast elektronisk til statsrekneskapen. Sjå meir om rekneskapsrapporteringa på: <https://dfo.no/fagområder/rapportering-til-statsregnskapet>

Vedlegg 2

Felleskontoar som skal rapporterast som Eiga fullmakt til statsrekneskapen.

Kap 5309 Tilfeldige inntekter, post 29 Ymse

Kap 5341 Avdrag på uteståande fordringar,
post 91 Alminnelege fordringar

Kap 5603 Renter av statens kapital i statens forretningsdrift,
post 80 Renter av statens faste kapital
post 81 Renter av mellomrekneskapen

Kap 5605 Renter av statskassas kontantbeholdning og andre fordringar,
post 83 Av alminnelege fordringar

Kap 5700 Folketrygdas inntekter,
post 72 Arbeidsgjevaravgift

Vedlegg 3

Saldo på oppgjerskontoar ved årets slutt

Noregs Bank fører saldo på verksemda sin(e) oppgjerskonto(ar) slik at kontoane syner 0 (null) ved starten av nytt rekneskapsår. Saldo på oppgjerskonto(ar) vert nullstilt ved at saldo vert ført over til statskassas årsoppgjerskonto i Noregs Bank.

Tømming av oppgjerskontoane skal skje i fyrste rekneskapsperiode (januar) og ikkje siste rekneskapsperiode (desember). Tømmebeløpet vil gå fram av første kontoutskrift frå Noregs Bank for januar.

Verksemda skal ved overføring av utgåande balanse til nytt rekneskapsår bokføre saldoen på oppgjerskontoen mot avrekning med statskassa i kontospesifikasjonen, slik at saldo på dei oppgjerskontoar verksemda disponerer viser 0 (null) ved starten av nytt rekneskapsår. Nullstillinga av saldo ved overføring av utgåande balanse til nytt rekneskapsår skal ikkje inngå i årets bevegelsar på oppgjerskontoen(e), og heller ikkje i årets bevegelsar som rapporterast til statsrekneskapen.

Unntak frå denne prosedyren er nettobudsjetterte verksemder og fond der beholdningar på oppgjerskontoane vert overførte til nytt år.

Vedlegg 4

Informasjon som skal fyllast ut i L-rapporten:

Periode			
Org. Nr.			
Regnskapssentral	*		
	Statskonto	Artskonto	Beløp
IB	*		
Bevegelse	*		
UB	*		

*) Førehandsutfylt i systemet.

- *Periode:* Den perioden som rapporteringa gjeld (ååååmm)
- *Org.nr.:* Verksemda sitt organisasjonsnummer eller tildelt nummer frå DFØ for statlege fond.
- *Rekneskapssentral:* Vert automatisk fylde inn av systemet ut frå informasjonen som er registrert på org.nr.
- *IB beløp:* Inngåande balanse for rapporteringsperioden
- *Endring:* Summen av betalingstransaksjoner for rapporteringsperioden.
- *UB beløp:* Utgåande balanse for rapporteringsperioden.
- *Statskonto:* Tildelt 6- eller 8-sifra statskonto i kontogruppe 81/82 (førehandsutfylt)
- *Artskonto:* Frå 2017 skal artskonto 238 nyttast, enten rapporteringa gjeld eit statleg fond eller ei nettobudsjettert verksemd.

Etter godkjent rapportering kan verksemda hente opp ei kvittering i mottakssystemet. Den syner periodens endring på statskonto 82xxxx og artskonto 238, men med motsett fortegn av innrapportert beløp. Motpost blir automatisk postert på statskonto 600110 med artskonto 196. Periodens IB og UB blir ikkje vist.

Departementa får informasjon om likviditeten i kapitalrekneskapen i den månadlege utrapporteringa frå DFØ etter at rapporteringa til statsrekneskapen er avslutta. Kapitalrekneskapen syner bankbevegelsar og saldo i Noregs Bank for alle nettobudsjetterte verksemder og fond som rapporterer til statsrekneskapen.

Meir informasjon om likvidrapporteringa til statsrekneskapen finst på:

<https://dfo.no/fagomrader/rapportering-til-statsregnskapet/veiledning-til-regnskapsrapportering>

Vedlegg 5

Informasjon som skal inngå i P-rapporten:

Utgangspunktet for dei nettobudsjetterte verksemdene ved rapporteringa er endeleg saldoliste i kontospesifikasjonen, (akkumulerte tal, hittil i år, for den perioden rekneskapen omhandlar). Rapporten skal mellom anna innehalde organisasjonsnummeret til verksemda (rekneskapsføraren), rekneskapsperiode, artskonto, kontotekst og beløp. Nærare omtale av XML-formatet finn du på heimesidene til DFØ - dfo.no.

Krav til innhold i årsrapport

Del I Leders beretning

Følgende innhold skal inngå i del I som signeres av virksomhetens leder:

- Lederens overordnede vurdering av de samlede resultater, ressursbruk og måloppnåelse for året.
- En overordnet framstilling av de viktigste prioriteringene for året.
- Kort omtale av de sentrale forhold, interne og eksterne, som har hatt betydelig innvirkning på oppnådde resultater.
- Kort omtale av viktige ytre og indre utviklingstrekk og rammebetingelser som vil kunne få innvirkning på virksomhetens resultater framover.

Del II Introduksjon til virksomheten og hovedtall

Omtale av virksomheten og samfunnsoppdraget

Omtale av foretaket, departementstilhørighet og tilknytningsform beskrives. Deretter presenteres samfunnsoppdraget, med hovedvekt på ansvarsområde og overordnede mål. Samarbeid med andre virksomheter kan også omtales her. Vesentlige endringer som angår foretaket og samfunnsoppdraget omtales.

Omtale av organisasjonen

Gassnovas organisasjonsstruktur angis, gjerne i form av et overordnet organisasjonskart, foretakets toppledelse navngis, antall ansatte og årsverk oppgis, og hvor foretaket er lokalisert. Vesentlige endringer som gjelder organisasjonen omtales.

Presentasjon av utvalgte nøkkeltall

Det skal utarbeides nøkkeltall fra årsregnskapet som kan bidra til å beskrive utviklingen av virksomheten. I tillegg skal følgende nøkkeltall fra årsregnskapet til Gassnova SF presenteres i del II:

1. Årsverk
2. Samlet tildeling
3. Utnyttelsesgrad
4. Administrasjonstilskudd
5. Lønnsandel av administrasjonstilskudd
6. Lønnsutgifter per årsverk
7. Konsulentandel av administrasjonstilskudd

Nøkkeltallene skal gi nyttig informasjon om virksomheten, og de skal kunne brukes til sammenligning over tid.

Del III Årets aktiviteter og resultater

Følgende innhold skal inngå i del III:

1. Redegjørelse for oppnådde resultater, der det inngår:
  - a. Graden av måloppnåelse skal forklares på bakgrunn av styringsparametere tilhørende de mål og eventuelle oppdrag som er beskrevet i oppdragsbrev og avtale. Vesentlige avvik skal rapporteres og forklares.
  - b. Hovedfunn i gjennomførte evalueringer
2. Analyse og vurderinger (av resultater, oppnådde effekter og effektiv ressursbruk)
3. En samlet vurdering av måloppnåelse i forhold til samfunnsoppdraget

Fremstillingen bør være systematisk og oversiktlig. Bruk gjerne tabeller og diagrammer. Selv om årsrapportens del III skal omhandle årets resultater, vil bruk av tidsserier sette årets resultater i en sammenheng, og derfor være nyttig.

Del IV Styring og kontroll i virksomheten

Følgende innhold skal inngå i Del IV:

- Overordnede vurdering av styring og kontroll i virksomheten
- Redegjøre for virksomhetens overordnede risiko- og vesentlighetsvurderinger og de viktigste tiltak som er gjennomført for å adressere disse.

Del V Vurdering av framtidutsikter

I denne delen vurderer virksomheten sin evne til å løse samfunnsoppdraget og oppfylle overordnede mål i et framoverskuende perspektiv. Del V bør ta opp forhold som har blitt aktuelle i løpet av året og som virksomheten mener vil ha betydning for de kommende år.

Del VI Årsberetning og årsregnskap for Gassnova SF

Det skal utarbeides årsregnskap for Gassnova SF med revisors beretning og årsberetning fra styret, jf. statsforetaksloven §§ 39 og 41.

Det skal redegjøres for samfunnsansvar i henhold til forventningene som er omtalt i Meld. St. 27 (2013-2014) Et mangfoldig og verdiskapende eierskap.

Styrets erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til administrerende direktør og øvrige ledende ansatte skal tas inn som eget punkt i årsberetningen.

Note i årsregnskapet om lønnskostnader skal vise samlet godtgjørelse til ledende ansatte, fordelt på lønn, annen godtgjørelse og kostnadsført pensjon.

VII Årsregnskap for Fond for CO₂-håndtering

Det skal utarbeides separat årsregnskap for fondet, jf. punkt 4.2 i Instruks for økonomistyring av Fond for CO₂-håndtering.

INNHold

1	Innledning.....	2
2	Mål, oppdrag og styringsparametere	2
2.1	CLIMIT-demo.....	2
2.2	Teknologisenteret for CO ₂ -fangst på Mongstad.....	3
2.3	Fullskala CO ₂ -håndtering	5
2.4	Effektiv drift.....	6
3	Andre forutsetninger og krav	6
3.1	Koordinering med andre aktører	6
3.2	Kommunikasjon og informasjon.....	6
4	Rapportering og resultatoppfølging.....	7
4.1	Rapportering til statsregnskapet.....	7
4.2	Risiko- og vesentlighetsvurderinger	7
4.3	Årsrapport	7
5	Budsjett og fullmakter	7
5.1	Fond for CO ₂ -håndtering	8
5.2	Kap. 1840 CO ₂ -håndtering	8
5.2.1	Administrasjon	9
5.2.2	Tilskudd til Teknologisenter for CO ₂ -fangst på Mongstad.....	9
5.2.3	Fullskala CO ₂ -håndtering.....	9
5.3	Forslag om budsjettendringer og omprioriteringer	9
6	Tildeling.....	10

1 Innledning

Olje- og energidepartementet viser til Prop. 1 S (2018-2019) og Innst. 9 S (2018-2019). Departementet har på dette grunnlaget utarbeidet et oppdragsbrev som gir de økonomiske rammene for Gassnova SF i 2019 og en nærmere beskrivelse av mål, styringsparametere og rapporteringskrav. Gassnova skal være en faglig rådgiver for departementet i arbeidet med CO₂-håndtering og legge til rette for å realisere nytte og gevinster av oppgaver som er tildelt foretaket. Gassnova skal søke å oppnå synergieffekter mellom de ulike oppgavene.

2 Mål, oppdrag og styringsparametere

Gassnovas hovedmål er å fremme teknologiutvikling og kompetanseoppbygging for kostnadseffektive og framtidsrettede løsninger for CO₂-håndtering. Gassnova skal også bidra til å realisere gevinster fra arbeidet med CLIMIT, TCM og fullskalaprojektet.

Til hvert delmål og oppdrag er det satt opp styringsparametere, som setter krav til hvilken informasjon departementet ønsker på det relevante området i årsrapporten.

2.1 CLIMIT-demo

CLIMIT er et program for forskning, utvikling og demonstrasjon av teknologi for CO₂-håndtering. Programmet omfatter Norges forskningsråds støtteordning for forskning og utvikling (FoU-delen) og Gassnova SFs støtte til utvikling og demonstrasjon (Demo-delen).

Olje- og energidepartementet er opptatt av at CO₂-håndteringsteknologier raskere når markedet og tas i bruk, blant annet i arbeidet med å realisere fullskalaprojekt i Norge.

Gassnova har koordineringsansvar for og leder sekretariatsfunksjonen som ivaretas i fellesskap med Norges forskningsråd. Et programstyre for programmet, oppnevnt av Olje- og energidepartementet, vedtar programplaner, utlysningstekster og tilsagn om tilskudd etter innstilling fra Gassnova og Norges forskningsråd, jf. vedlegg 1 Mandat for programstyret til CLIMIT-programmet.

Gassnova organiserer søknadsprosesser og legger fram for CLIMITs programstyre kvalitetssikrede innstillinger om bevilgningsvedtak samt eventuelle avvikssaker som fordrer programstyrevedtak. Gassnova følger opp prosjekter i tråd med programstyrets beslutning og vedtatte prosedyrer. Gassnova skal bistå programstyret gjennom forberedelse av utkast til programplan og utlysninger og faglig underlag til diskusjoner.

Mål	Styringsparametere
– Utvikling av kunnskap, kompetanse, teknologi og løsninger som kan gi viktige bidrag til kostnadsreduksjoner og bred internasjonal utbredelse av CO ₂ -håndtering	– <i>Beskrivelse av prosjektporteføljen og hvordan nye prosjekter som er innvilget støtte følger opp programplan.</i> – <i>Beskrive hvordan prosjektene kvantitativt og/eller kvalitativt har bidratt til:</i>
– Utnyttelse av nasjonale fortrinn og utvikling av ny teknologi og tjenestekonsepser med kommersielt og internasjonalt potensial	– <i>kvalifisering av nye tekniske løsninger eller teknologikomponenter</i> – <i>kompetanseutvikling i teknologiske og industrielle miljøer</i> – <i>kommersialisering og internasjonal spredning av løsninger og kompetanse</i> – <i>kostnadsreduksjoner og/eller ytelsesforbedringer i verdikjeden</i>

Regelverk for tilskudd til utvikling og demonstrasjon av teknologi for CO₂-håndtering følger i vedlegg 2.

Gassnova skal i 2019 følge opp følgende:

Oppdrag	Styringsparametere
– i samarbeid med Norges forskningsråd, gjennom CLIMIT-programmet, følge opp Norges deltakelse i ERA-NET Cofund ACT	<i>Beskrive gjennomført arbeid</i>
– i samarbeid med Norges forskningsråd, gjennom CLIMIT-programmet, støtte opp under samarbeidsavtalen mellom OED og Department og Energy om forskning og utvikling	<i>Beskrive gjennomført arbeid</i>
– løpende kartlegge behov og ta nødvendige initiativer knyttet til utviklingen av teknologier for CO ₂ -håndtering	<i>Beskrive gjennomført kartleggingsarbeid og eventuelle initiativ som er tatt av Gassnova</i>
– i samarbeid med Norges forskningsråd, gjennom CLIMIT-programmet, støtte opp om bruk av ECCSEL	<i>Beskrive gjennomført arbeid</i>
– i samarbeid med Norges forskningsråd vurdere og synliggjøre hvordan nye og eksisterende CLIMIT-prosjekter kan bidra til raskere utvikling og anvendelse av CO ₂ -håndterings-teknologier	<i>Beskrive gjennomført arbeid</i>
– vurdere hvordan CLIMIT-programmet kan bidra til gevinstrealisering av fullskalaprojektet, herunder følge opp konkrete tiltak i gevinstrealiseringsplanen til fullskalaprojektet.	<i>Beskrive gjennomført arbeid</i>
– understøtte planlegging av ny ESA-notifisering av CLIMIT Demo programmet.	<i>Forberede nødvendig underlag til OED for ny ESA notifisering</i>

2.2 Teknologisenteret for CO₂-fangst på Mongstad

Teknologisenter for CO₂-fangst på Mongstad (TCM) skal bidra til teknologiutvikling og kvalifisering for økt utbredelse av CO₂-fangst globalt. Teknologisenteret har som mål å skape en arena for langsiktig og målrettet utvikling, testing og kvalifisering av teknologi for CO₂-fangst og bidra til internasjonal spredning av disse erfaringene, slik at kostnader og risiko for fullskala CO₂-fangst kan reduseres.

Mål	Styringsparametere
– Legge til rette for at statens deltakelse i teknologisenteret kan nyttiggjøres best mulig blant annet gjennom kunnskapsspredning og teknologiutbredelse, slik at kostnader og risiko ved fullskala CO ₂ -fangst kan reduseres.	<ul style="list-style-type: none"> – <i>Redegjør for resultater fra gjennomførte testkampanjer og hvordan disse er publisert og kommet andre brukere til nytte.</i> – <i>Beskriv hvordan TCM har tilført kunnskap og erfaring til andre prosjekter.</i>

Mål	Styringsparametere
<ul style="list-style-type: none"> – Legge til rette for en langsiktig og god utnyttelse av anleggene og den etablerte infrastrukturen. 	<p><i>Redegjør for status og gi en vurdering av ressursbruken så langt i prosjektperioden og videre planer.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Redegjør for status og planer for større modifikasjoner og nye investeringer ved teknologisenteret.</i> – <i>Redegjør for status og muligheter for å tiltrekke seg teknologileverandører som vil teste ved anlegget og andre aktører som ønsker å bidra til teknologiutvikling.</i>
<ul style="list-style-type: none"> – Redusere statens kostnader i TCM gjennom nye eiere, annen finansiering eller effektivisering av driften. 	<p><i>Redegjør for status og gjennomført arbeid.</i></p>

Gassnova skal også:

Oppdrag	Styringsparametere
<ul style="list-style-type: none"> – følge opp avtaleverket for TCM, herunder ivareta statens interesser i TCM 	<p><i>Gi en oversikt over status og vurdering av ressursbruken, herunder effektivisering av driften, så langt i prosjektperioden sammenstilt med TCM sitt arbeidsprogram og tilhørende budsjett.</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> – Realisere gevinster fra arbeidet med TCM, herunder: <ul style="list-style-type: none"> – videreutvikling av leverandørmarkedet, eksisterende og nye. – bidrag til fullskalaprojektet. – følge opp tiltak i gevinstrealiseringsplanen til fullskalaprojektet 	<p><i>Beskrive gjennomført arbeid</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> – Forberede ny avtaleperiode ved å utvikle alternative eierskapsmodeller og finansieringsmuligheter for TCM som reduserer statens finansielle eksponering 	<p><i>Levere underlag til statens beslutningsprosesser ved viktige milepæler og redegjør for status for endelig avtale innen 1. oktober 2019</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> – Forberede ESA notifikasjon av eventuell ny avtaleperiode/eierskapsmodell 	<p><i>Dokumentere statsstøtterettslige vurderinger av ny modell</i></p> <p><i>Levere utkast til notifikasjonsnotat</i></p>

Eventuelle avtaler om overdragelse av statens eierandeler skal godkjennes av Olje- og energidepartementet, jf. brev av 1. juli 2013. Rekruttering av eventuelle nye deltakere i TCM DA skal skje i tråd med regelverket for offentlig støtte, jf. ESAs godkjenning av støtte til teknologiselskapet av juli 2008 og august 2017.

2.3 Fullskala CO₂-håndtering

Olje- og energidepartementet viser til vedlegg 3 Mandat for videre planlegging og oppfølging av arbeidet med et demonstrasjonsprosjekt for CO₂-håndtering i Norge. Mandatet omfatter Gassnovas arbeid med den videre planleggingen og oppfølgingen av et demonstrasjonsanlegg for CO₂-håndtering i Norge og ansvarsfordelingen mellom departementet og Gassnova i styringen av prosjektet. Olje- og energidepartementet har rollen som prosjekteier og har etablert en styringsgruppe bestående av representanter fra departementet, Gassnovas administrerende direktør og styreleder som skal godkjenne større endringer i prosjektets omfang, budsjett og tidsplan gitt i mandat fra departementet til Gassnova og andre beslutninger av prinsipiell karakter utover rammene i mandatet.

Gassnova skal:

Oppdrag	Styringsparametere
– Påse at industriaktørene gjennomfører forprosjektering av fangst, transport og lagring av CO ₂ i tråd med inngåtte avtaler med Norcem og Fortum Oslo Varme om forprosjektering av CO ₂ -fangst og med Equinor om CO ₂ -transport og –lager.	<i>Beskrive gjennomført arbeid</i>
– Påse at transport- og lagerarbeidet blir samordnet med fangstaktørenes arbeid.	<i>Beskrive gjennomført arbeid</i>
– Ved gjennomført forprosjekt levere hovedleveranser i samsvar med mandat, jf. vedlegg 3.	<i>Leverte hovedleveranser</i>
– Arbeide med gevinstrealisering for å oppnå nytteeffekter av tiltaket og samordne industriaktørenes bidrag til måloppnåelsen i prosjektet gjennom gevinstrealiseringsarbeidet.	<i>Beskrive gjennomført arbeid</i>
– Gassnova skal identifisere aktører som kan dra nytte av erfaringene fra prosjektet. Videre skal Gassnova knytte kontakt mellom industriaktørene i prosjektet og potensielle etterfølgende prosjekter	<i>Beskrive gjennomført arbeid</i>
– Gassnova skal sørge for at Equinor utarbeider langsiktige (10-20 år) planer for infrastrukturen som planlegges etablert, i lys av statens mål med prosjektet.	<i>Beskrive gjennomført arbeid</i>
– Gassnova skal følge opp oppgavene foretaket blir tildelt i arbeidet departementet har for å undersøke finansieringsmuligheter fra andre kilder, som for eksempel EU.	<i>Beskrive gjennomført arbeid</i>
– Støtte departementet i forhandlingene om rammer for investering og drift av et fullskalaprojekt.	<i>Beskrive gjennomført arbeid</i>
– Forberede underlag for investeringsbeslutning for fullskala CO ₂ -håndteringsprosjektet.	<i>Beskrive gjennomført arbeid</i>
– Forberede utbyggings- og driftsfasen for fullskala CO ₂ -håndteringsprosjektet, med spesiell vekt på de oppgaver og roller Gassnova skal ivareta på vegne av staten i denne fasen, jf. vedlegg 3.	<i>Beskrive gjennomført arbeid</i>

Oppdrag	Styringsparametere
– Sørge for at det blir etablert en endringslogg for prosjektet for fasen mellom konseptvalg og fram til investeringsbeslutning	Beskrive gjennomført arbeid

2.4 Effektiv drift

Gassnova skal arbeide systematisk med å utnytte tildelte ressurser effektivt. Selskapet skal utarbeide operasjonelle mål og indikatorer som gir uttrykk for effektiviteten ved selskapets drift og som lar seg sammenligne over tid.

Mål	Styringsparametere
– Innrette Gassnovas utførelse av selskapets oppgaver og oppdrag på en effektiv måte.	Initiativ, tiltak og arbeid som er iverksatt av Gassnova og vise til effekten av disse.
– Utnytte mulighetene for effektiv drift ved anvendelse av metoder og løsninger som gir økt produktivitet, bedre analyser og økt kvalitet i beslutningsgrunnlag innenfor samme ressursbruk.	

3 Andre forutsetninger og krav

3.1 Koordinering med andre aktører

Departementet forventer at Gassnova bidrar til et effektivt samarbeid med relevante aktører, myndighetsorganer, nasjonale og internasjonale utdannings- og forskningsinstitusjoner der det er hensiktsmessig. Kunnskap om CO₂-håndtering skal stilles til rådighet for relevante myndighetsorganer. Partene må selv avklare nærmere hvilke programmer og prosjekter som skal være omfattet og på hvilken måte samarbeidet skal foregå

Olje- og energidepartementet og det amerikanske energidepartementet (DoE) har en samarbeidsavtale om forskning og utvikling, som per i dag har hovedvekt på CO₂-håndtering. Gassnova og Norges forskningsråd vil være ansvarlig for å følge opp arbeidet i fellesskap. Gassnova skal etter avtale med Olje- og energidepartementet bidra og delta i konkret samarbeid med andre lands myndigheter der hvor det er relevant, for eksempel kan Gassnova også få tildelt oppgaver i forbindelse med oppfølging av samarbeidsavtalen med det britiske departementet for næring, energi og industriell strategi (UK Department for Business, Energy & Industrial Strategy).

3.2 Kommunikasjon og informasjon

Gassnovas kommunikasjonsarbeid skal konsentrere seg om å synliggjøre resultater på sitt område. Det forventes samtidig at Gassnova tar kontakt med Olje- og energidepartementet om politisk ledelse i departementet skal være en del av den konkrete synliggjøringen av resultater. Gassnova skal gjennom sin kommunikasjon bidra til å realisere gevinster fra fullskala-prosjektet, Teknologisenter for CO₂-fangst på Mongstad og CLIMIT-programmet.

Det er viktig å ha god kontakt og informasjonsflyt mellom Gassnova og departementet. Det er viktig at det er god gjensidig kunnskap om og kjennskap til forestående hendelser. Det er spesielt viktig at Gassnova i god tid varsler om saker som kan bli store, vanskelige eller kontroversielle. Det er også viktig at Gassnova informerer departementet i forkant om møter eller lignende av politisk karakter.

4 Rapportering og resultatoppfølging

Frister for rapportering og datoer for planlagte møter i 2019 er angitt i vedlegg 4.

4.1 Rapportering til statsregnskapet

Gassnova skal månedlig rapportere om innestående på oppgjørskontoen til Fond for CO₂-håndtering i Norges Bank gjennom innsending av en likvidrapport, jf. punkt 4.1 i Instruks for økonomistyring av Fond for CO₂-håndtering. Frister og krav til rapportering til statsregnskapet for 2019 følger i vedlegg 5.

Departementet fastsetter nærmere krav til rapportering og frister i forbindelse med avslutning av statsregnskapet for 2019.

4.2 Risiko- og vesentlighetsvurderinger

Gassnova skal **innen 15. november 2019** oversende en særskilt redegjørelse av overordnede risiko- og vesentlighetsvurderinger for 2020. Punkt 5.2 i Instruks for økonomistyring av Fond for CO₂-håndtering legges til grunn for rapportering av risiko- og vesentlighetsvurderinger for hele Gassnovas virksomhet.

Gassnova skal i forbindelse med eiermøtene rapportere om vesentlige endringer i risiko- og vesentlighetsvurderingene, samt status for tiltak og kontrollaktiviteter som er iverksatt for å bringe disse risikofaktorene ned til et akseptabelt nivå.

4.3 Årsrapport

Gassnova skal **innen 15. mars 2020** oversende en samlet årsrapport for virksomheten i 2019, med kopi til Riksrevisjonen. Årsrapporten skal publiseres på Gassnovas nettsider så snart årsberetning og årsregnskap for Gassnova SF og årsregnskap for Fond for CO₂-håndtering er godkjent av foretaksmøtet.

Krav til innhold i årsrapporten følger i vedlegg 6. Gassnova må påse at foretakets årsrapport gir et dekkende bilde av virksomheten for året 2019.

Særskilt regnskapsoversikt

Under del VI Årsregnskap skal det utarbeides en oppstilling som viser midler som er benyttet til fullskala CO₂-håndtering, fordelt på fangst, transport og lager.

Det bes også om en spesifisert oppstilling som viser Gassnovas oppfølgingskostnader fordelt på TCM og fullskala CO₂-håndtering. Oversikten skal vise sammenligning med tre siste år.

5 Budsjett og fullmakter

Gassnova har ansvar for å planlegge virksomheten i 2019 slik at mål og resultatkrav oppnås innenfor de budsjettmessige rammene som er gitt i dette brev, jf. § 9 i Reglement for økonomistyring i staten og punkt 2 i Bestemmelser om økonomistyring i staten.

I henhold til § 12 i lov om Riksrevisjonen av 7. mai 2004, har Riksrevisjonen rett til å kreve informasjon, innsyn og kontroll med at midlene nyttes i samsvar med forutsetningene.

Det er viktig at Gassnova sørger for organisering, utvikling og bruk av virkemidler som gir effektiv bruk av ressursene. Virksomheten skal vektlegge effektivitet, prioritering og håndtering av nye utfordringer og oppgaver innenfor budsjettammene.

5.1 Fond for CO₂-håndtering

Budsjettet ramme for Fond for CO₂-håndtering som stilles til disposisjon for Gassnova i 2019 er som følger:

	Kroner
A Inngående balanse per 1.1.2019	422 499 000
B Overføring til Fond for CO ₂ -håndtering	94 500 000
C Sum	516 999 000
D Forpliktelser ved utgangen av 2018	-304 245 000
E Budsjettet disponibel ramme for 2019	212 754 000

Ad. punkt A: Fond for CO₂-håndtering sine samlede midler, innestående på fondets konto i Norges Bank, per 1.1.2019.

Ad. punkt B: Andel av bevilgning under kap. 1840, post 50 som overføres til Fond for CO₂-håndtering.

Ad. punkt D: Forpliktelser som er pådratt i 2018 eller tidligere, og som skal dekkes i senere budsjettår.

Ad. punkt E: Gassnova gis fullmakt til å pådra forpliktelser for Fond for CO₂-håndtering innenfor ovennevnte disponible ramme. Det understrekes at utbetalingen av midler må holdes innenfor disponible midler på fondet.

Teknologisenter for CO₂-fangst på Mongstad

Av innestående midler i Fond for CO₂-håndtering er inntil 93 mill. kroner satt av til å dekke utgifter til modifikasjon, vedlikehold og videreutvikling av Teknologisenter for CO₂-fangst på Mongstad. Rammen utgjør statens andel av utgiftene. Gassnova forestår utbetalinger innenfor disponibel budsjettamme.

5.2 Kap. 1840 CO₂-håndtering

Post	Betegnelse	Kroner
70	Administrasjon, Gassnova SF	114 000 000 ¹
71	Tilskudd til Teknologisenter for CO ₂ -fangst på Mongstad	208 000 000
72	Fullskala CO ₂ -håndtering	149 000 000

¹ Inkludert merverdiavgift

Tilskudd vil bli utbetalt på bakgrunn av oversendt elektronisk faktura i EHF-format til departementets organisasjonsnummer 977 161 630. Tilskudd til TCM DA vil bli utbetalt på bakgrunn av oversendt betalingsanmodning i pdf-format til postmottak@oed.dep.no.

5.2.1 Administrasjon

Administrasjonstilskuddet skal benyttes til deltakelse og ivaretagelse av statens interesser knyttet til CO₂-håndtering og virksomhet i tilknytning til dette, herunder ivaretagelsen og forvaltningen av midlene fra Fond for CO₂-håndtering. Dette inkluderer utgifter til egen organisasjon og kjøp av ekstern spisskompetanse mv. til oppfølging av oppdragene.

Gassnova kan fakturere TCM for de tjenester som foretaket yter til TCM.

Med bakgrunn i ovennevnte budsjetttrammer og ubrukte midler fra 2018, bes Gassnova gjennomgå budsjettbehovet for 2019 og redegjøre nærmere for hvilke aktiviteter og utbetalinger som dekkes av overførte midler fra 2018 til 2019. Dersom behov kan Gassnova også trekke på selskapets frie egenkapital (overskudd fra tidligere år) for å dekke ev. merutgifter utover disponible midler i 2019, jf. punkt 5.3.

Fullmakt

Gassnova gis fullmakt til å pådra forpliktelser for inntil 20 mill. kroner utover tildelingen for å holde driften stabil og effektiv.

5.2.2 Tilskudd til Teknologisenter for CO₂-fangst på Mongstad

Tilskuddet dekker statens andel utgiftene til TCM DA (183 mill. kroner) som står for driften av testanleggene, hvor staten har en eierandel på 77,5 prosent. De øvrige eierne i drifts-selskapet er Equinor, Shell og Total med 7,5 prosent eierandel hver. Gassnova SF ivaretar statens eierandel i TCM DA.

Videre omfatter tilskuddet utgifter til TCM Assets AS (25 mill. kroner), et datterselskap av Gassnova SF, som står som eier anleggene ved teknologisenteret og betaler den kommunale eiendomsskatten.

5.2.3 Fullskala CO₂-håndtering

Midlene skal benyttes til nødvendige kostnader som påløper for fangst, transport og lageraktørene. Overføring av ubrukte midler fra 2018 til 2019 vil bli tildelt i supplerende oppdragsbrev når beløpene er bekreftet av Finansdepartementet.

5.3 Forslag om budsjettendringer og omprioriteringer

Eventuelle forslag om større budsjettendringer og større omprioriteringer i første og andre halvår som Gassnova ikke kan håndtere innenfor tildelte budsjetttrammer eller ved bruk av egne fullmakter, må fremmes for Olje- og energidepartementet innen henholdsvis **1. mars og 19. september 2019**.

Eventuelle forslag skal inneholde:

- En redegjørelse for endringene.
- Hvilke tiltak som er gjennomført for å begrense eventuell utgiftsøkning.
- Forslag til inndekning for eventuell utgiftsøkning.
- Redegjørelse for hvordan endringene isolert sett påvirker 2020-budsjettet.

Administrasjonstilskudd

Gassnova skal **innen 19. september 2019** oversende regnskap per 31. august og en prognose for resten av året. Eventuelle avvik mellom tildelt ramme og revidert prognose for 2019 skal

forklares. Det oppdaterte budsjettet vil danne grunnlag for vurdering av utbetaling av gjenværende administrasjonstilskudd for 2019.

6 Tildeling

Under henvisning til ovennevnte og Reglement for statlig økonomistyring §§ 7 og 8, vil Olje- og energidepartementet med dette meddele at Gassnova SF for 2019 disponerer bevilgninger, fullmakter og gis tilskudd som beskrevet i dette brevet, jf. Stortingets vedtak av 18. desember 2018.

-
- Vedlegg 1: Mandat for programstyret for CLIMIT-programmet
  - Vedlegg 2: Regelverk for tilskudd til utvikling og demonstrasjon av teknologi for CO₂-håndtering
  - Vedlegg 3: Mandat for videre planlegging av arbeidet med et demonstrasjonsprosjekt for CO₂-håndtering i Norge
  - Vedlegg 4: Frist for rapportering og datoer for planlagte møter i 2019
  - Vedlegg 5: Rapportering til statsregnskapet for 2019
  - Vedlegg 6: Krav til innhold i årsrapport

OLJE- OG ENERGIDEPARTEMENTET

Mandat for programstyret til CLIMIT-programmet

**Fastsatt av Olje- og energidepartementet,
med endringer senest 23.september 2015**

1 Innledning

CLIMIT er et program for forskning, utvikling og demonstrasjon av teknologi for CO₂-håndtering. Hovedmålet med programmet er å bidra til å utvikle teknologi og løsninger for CO₂-håndtering.

Programmet omfatter Norges forskningsråds støtte til forskning og utvikling (FoU-delen) og Gassnova SFs (heretter benevnt Gassnova) støtte til utvikling og demonstrasjon (Demo-delen). Gassnova har koordineringsansvar for sekretariatsfunksjonen som ivaretas i fellesskap av Gassnova og Norges forskningsråd. Programstyret oppnevnes av Olje- og energidepartementet.

CLIMIT-programmet finansieres gjennom bevilgninger over statsbudsjettet til Norges forskningsråd og midler fra Fond for CO₂-håndtering som forvaltes av Gassnova. FoU-delen følger de vanlige retningslinjer for FoU-programmer som forvaltes av Norges forskningsråd, mens Olje- og energidepartementet har fastsatt regelverk for Gassnovas forvaltning av tilskudd til utvikling og demonstrasjon av teknologi for CO₂-håndtering (Demo-delen).

Dette mandatet gir de overordnede føringer fra Olje- og energidepartementet til programstyret for CLIMIT-programmet. Olje- og energidepartementet kan endre mandatet ved behov.

2 Styrets oppnevning og sammensetning

Olje- og energidepartementet oppnevner programstyret og styrets leder. Styret skal ha inntil 10 medlemmer, hvorav 1 styreleder og 2 varamedlemmer. Samtlige innkalles til alle programstyremøter. Vervene som varamedlemmer skal rulleres mellom styremedlemmene (unntatt styreleder). Programstyret skal selv utpeke en nestleder. Departementet skal ha en observatør i programstyret.

Styremedlemmene er personlig oppnevnt og sitter ikke som representant for organisasjoner. Styremedlemmene kan ikke benytte stedfortreder.

Programstyret er beslutningsdyktig når antall medlemmer (styre- og varamedlemmer) som er habile og kan avgi stemme er fire eller mer. Vedtak fattes normalt ved konsensus. Dersom konsensus ikke oppnås, fattes vedtak ved alminnelig flertall. Varamedlemmer har stemmerett når dette er nødvendig for å gjøre styret beslutningsdyktig. Ved stemmelikhet er programstyreleders stemme avgjørende.

Programstyreleder skal påse at programstyret er beslutningsdyktig når beslutninger skal tas. Programstyreleder skal videre forsikre seg om at gjeldende regler om habilitet og andre relevante saksbehandlingsrutiner er fulgt. Programstyret følger Norges forskningsråds etiske retningslinjer ved behandling av FoU-søknader og Gassnovas etiske retningslinjer ved behandling av demo-søknader.

Programstyret skal i utgangspunktet avholde fem møter årlig. Ytterligere møter kan avholdes dersom programstyreleder finner det hensiktsmessig, eller når et flertall av medlemmene ber om det. Sekretariatet innkaller til møter i samråd med styrets leder og sørger for at sakliste og sakspapirer sendes ut senest fem arbeidsdager før møtet. Norges forskningsråd og Gassnova kan, ved behov, be om å få møte med programstyret.

Det skal føres referat fra programstyremøtene, og disse legges fram til godkjenning i påfølgende programstyremøte.

Programstyremedlemmer vil få godtgjørelse for sitt arbeid i henhold til Norges forskningsråds regler for honorar og godtgjørelser.

3 Programstyrets rolle og oppgaver

Programstyret skal utarbeide hensiktsmessige resultatmål og satsingsområder for realisering av mål for programmet. Dette skal reflekteres i programplaner og utlysningstekster som vedtas av programstyret. Gassnova og Norges forskningsråd skal påse at resultatmål og satsingsområder er innenfor Olje- og energidepartementets overordnede mål og føringer for programmet. Programstyret gir tilsagn om tilskudd etter innstilling fra Gassnova og Norges forskningsråd i samsvar med regelverk for programmet og eventuelle andre føringer fra Olje- og energidepartementet. Gassnova og Norges forskningsråd er på sine respektive programområder ansvarlige for at formalkrav knyttet til tilskuddsforvaltningen blir oppfylt. Norges forskningsråd og Gassnova inngår kontrakter for henholdsvis FoU- og Demo-delen etter at vedtak om støtte foreligger fra programstyret.

Gassnova og Norges forskningsråd bistår programstyret gjennom forberedelse av underlag til diskusjoner og innstilling til beslutninger gjennom en felles sekretariatsfunksjon ledet av Gassnova.

Programstyret må sørge for et godt kunnskapsgrunnlag for sin egen aktivitet. Programstyret skal gjøre seg kjent med programporteføljen og påse at programaktiviteten har en fornuftig innretning og omfang. Programstyret skal sørge for en god sammenheng mellom forskning og demonstrasjon, og at programmet er godt koordinert med andre tilgrensende programmer og aktiviteter i Norges forskningsråd og Gassnova. Programstyret bør holde seg godt orientert om internasjonale aktiviteter som har betydning for programmet.

Programstyret forventes å gi Gassnova og Norges forskningsråd faglige råd for utviklingen av CLIMIT-programmet, herunder ta initiativ til å formidle innspill, ideer og impulser om viktige utviklingstrekk innen området. Olje- og energidepartementet, Norges forskningsråd og Gassnova skal videre kunne trekke på programstyret for å få nødvendige innspill og råd for øvrig. Programstyret skal legge til rette for at resultater fra programmet formidles til relevante målgrupper på egnet måte.

Programstyret bør løpende vurdere sin egen aktivitet, og skal påse at utlysninger, søknadsbehandling, vedtak, prosjektoppfølgning og formidlingsaktivitet er godt kvalitetssikret.

4 Fullmakter

Programstyret har fullmakt til å gi tilsagn om tilskudd til forsknings-, utviklings- og demonstrasjonsprosjekter og til å sette av midler til internasjonale samarbeidsprosjekter/-programmer innenfor rammer gitt i tildelings-/oppdragsbrev og regelverk for CLIMIT-programmet.

Programstyret kan ta initiativ til anskaffelse av ekstern bistand for å fremskaffe nødvendig kunnskapsgrunnlag for å sikre høy kvalitet i programgjennomføringen.

Programstyret kan gi programstyreleder og/eller sekretariatet fullmakt til å yte mindre støttebeløp innenfor en gitt ramme som vedtas av Programstyret.

Regelverk for tilskuddsordning

Utvikling og demonstrasjon av teknologi for CO₂-håndtering (Fond for CO₂-håndtering)

Fastsatt av Olje- og energidepartementet, med endringer senest 10.september 2015

1 Innledning

CLIMIT er et program for forskning, utvikling og demonstrasjon av teknologi for CO₂-håndtering, administrert i samarbeid mellom Gassnova SF (heretter benevnt Gassnova) og Norges forskningsråd. Gassnova er tilskuddsforvalter for demonstrasjonsdelen av CLIMIT (heretter kalt CLIMIT-demo). Dette innebærer at Gassnova er ansvarlig for at formalkrav knyttet til tilskuddsforvaltning, inkludert dette regelverk, blir oppfylt.

Regelverket for tilskudd til utvikling og demonstrasjon av teknologi for CO₂-håndtering – CLIMIT-demo er fastsatt av Olje- og energidepartementet med grunnlag i midlene i Fond for CO₂-håndtering. Regelverket er utarbeidet i henhold til § 6 i Reglement for økonomistyring i staten og kapittel 6 i Bestemmelser om økonomistyring i staten. Reglement for og Bestemmelser om økonomistyring i staten er overordnet dette regelverk.

Olje- og energidepartementet oppnevner et programstyre for CLIMIT-programmet som beslutter programplaner, utlysningstekster og tildeling av støtte basert på innstilling fra Gassnova og Norges forskningsråd. Programstyrets beslutninger om tilskudd skjer i samsvar med dette regelverks punkt 2-4 og eventuelle andre føringer fra Olje- og energidepartementet.

Gassnova har koordineringsansvar for sekretariatsfunksjonen som ivaretas i fellesskap mellom Gassnova og Norges forskningsråd.

Gassnova inngår kontrakter om støtte fra CLIMIT-demo. Rolledelingen mellom Gassnova, Norges forskningsråd og programstyret er nærmere i beskrevet i mandat for programstyret.

2 Mål for ordningen

Hovedmålet med CLIMIT er å bidra til å utvikle teknologi og løsninger for CO₂-håndtering. CLIMIT-demo skal gi økonomisk støtte til utvikling og demonstrasjon av teknologier for CO₂-håndtering som bidrar til:

- utvikling av kunnskap, kompetanse, teknologi og løsninger som kan gi viktige bidrag til kostnadsreduksjoner og bred internasjonal utbredelse av CO₂-håndtering.
- utnyttelse av nasjonale fortrinn og utvikling av ny teknologi og tjenestekonsepser med kommersielt og internasjonalt potensial.

3 Kriterier for måloppnåelse

Søknad eller innstilling om tilskudd skal opplyse om hvordan tiltaket vil understøtte målet med ordningen. Søknaden/innstillingen skal omtale målene i punkt 2 og foreslå hvilke måleparametere som vil bli benyttet for å verifisere resultatene av tiltaket. Tilskuddsmottakere

skal pålegges individuelle rapporteringskrav som er egnet til å belyse resultatene og hvordan tiltaket har understøttet målsettingene ved ordningen.

4 Kriterier for tildeling av tilskudd

4.1 Tildelingskriterier – berettigede søkere

Støttemottaker må være en ansvarlig juridisk person, og utføre en aktivitet som bidrar til verdiskaping i Norge i form av enten teknologiutvikling eller kompetanseoppbygging innenfor formålet med CLIMIT.

4.2 Tildelingskriterier – typer støtteberettigede tiltak og absolutte vilkår

CLIMIT-demo skal støtte utvikling og demonstrasjon av kunnskap, kompetanse, teknologi og løsninger for:

- CO₂-fangst før, under eller etter kraftproduksjonen eller i industrielle prosesser
- kompresjon eller annen håndtering av CO₂
- transport av CO₂
- langtidslagring av CO₂ i form av injeksjon og deponering
- bruk av CO₂ som medfører langtidslagring

Støtte til prosjekter for utvikling og demonstrasjon av teknologi knyttet til CO₂-håndtering med fangst, transport og lagring av CO₂ kan gis til seks typer prosjekter:

- a. Teknisk-økonomiske mulighetsstudier der en ny teknologi vurderes enkeltvis eller i en verdikjede med tanke på å belyse teknologiens tekniske og kommersielle potensial
- b. Støtte til uttesting av teknologi i pilotskala. Dette kan for eksempel være enkeltstående prosesstrinn.
- c. Støtte til demonstrasjonsanlegg: Forsøk med testing og drift av anlegg i teknisk eller halvindustriell skala der formålet er å ta frem data som kan belyse teknologiens ytelse, driftsoptimalisering, tilgjengelighet og pålitelighet. Tekniske og økonomiske dimensjonerings- og skaleringsdata for investering og drift av fullskala anlegg, samt grunnlag for tilgjengelighets-, pålitelighets- og ytelsesgarantier som stilles av leverandør skal belyses.
- d. Utvikling av kommersialiserbare tjenestekonsepter eller metodeverk direkte relatert til CO₂-håndtering og som er nødvendig for å realisere fullskala CO₂ fangst og lagring.
- e. Mindre støtte til faglig nettverksbygging og kompetansespredning der dette har en klar faglig og internasjonal forankring.
- f. Støtte til internasjonale prosjekter der aktiviteten delfinansieres av EU-programmer og/eller nasjonale programmer med tilsvarende formål som CLIMIT i andre land.

Støtten vil bli gitt i samfinansiering med technologieiere eller andre kilder, og vil bli gitt under forutsetning om at prosjektet er fullfinansiert.

Støtte vil kun bli gitt til fremtidig arbeid og kan ikke gis med tilbakevirkende kraft. Tilskudd baseres på budsjett utarbeidet med basis i de til enhver tid gjeldende regler for utregning av timepriser gitt av Norges forskningsråd.

Gassnova skal ikke ha eierskap til resultater som fremkommer.

4.3 Tildelingskriterier – rammer for statsstøtte

Tilskudd, herunder maksimale støttesatser og større enkelttildelinger, skal være innenfor statsstøtteregelverkets rammer.

Statsstøtteregelverket begrenser tillatt støtteintensitet, jf. EFTAs overvåkningsorgans retningslinjer for statsstøtte til FoUoI ("FoUoI retningslinjene").

Tilskudd skal være innenfor statsstøtteregelverkets rammer for kumulasjon av støtte, jf. FoUoI retningslinjene kap. 4.

Gassnova kan tildele støtte med en støtteintensitet over grensene som er fastsatt i FoUoI-retningslinjene. Slik støtte skal hjemles direkte i EØS-avtalen artikkel 61(3) c og krever individuell notifikasjon til og godkjenning fra ESA.

4.4 Tildelingskriterier - vurdering av søknadene

Gassnova yter tilskudd til tiltak basert på en vurdering av tiltakets art, søker, støttebehov og hvor godt tiltaket kan bidra til at tilskuddsordningen oppnår sine mål. Støtten vil bli spesifisert i en kontrakt mellom Gassnova og mottaker av støtten.

Følgende kriterier skal tillegges vekt i søknadsbehandlingen:

- Kommersielt potensial: Teknologiene skal ha kommersielt potensial. Med dette menes utsikter til lønnsomhet, markedsmuligheter, forretningskonsept, realisme i forretningsplaner mv. Det markedsmessige potensialet skal være utredet og dokumentert gjennom forskningsarbeid, forstudier eller markedsanalyser. Herunder skal det belyses at utviklingen av teknologien kan være lønnsom så vel for leverandør som for bruker, og kapital- og driftskostnader skal hensyntas. Prosjektet skal ha hensiktsmessige samarbeidskonstellasjoner som styrker muligheten for markedsintroduksjon, dette omfatter industriell deltakelse fra leverandører og brukere nasjonalt og internasjonalt.
- Faglig grunnlag: Prosjekter som støttes i en prototyp- og demonstrasjonsfase skal være teknologisk kvalifisert gjennom dokumentasjon av forskning og utviklingsvirksomhet og gode resultater i laboratorieskala.
- Utløsende: Statsstøtte til FoU skal stimulere foretak til å utføre forskning og utvikling i tillegg til sin daglige virksomhet. Den offentlige støtten skal være utløsende for det omsøkende prosjekt, dvs. bidra til å utvide forskningens omfang i størrelse eller anvendelsesområde eller til en raskere gjennomføring av prosjektet, jf. FoUoI retningslinjene kap. 4.
- Verdiskaping i Norge: Prosjektet skal bidra til verdiskaping i Norge i form av enten teknologiutvikling eller kompetanseoppbygging innenfor formålet med CLIMIT
- Plan for gjennomføring: Hensiktsmessig prosjektplan, prosjektfinansiering, prosjektorganisering og metodeverk for prosjektgjennomføringen som sannsynliggjør fullføring av prosjektet. Søker og prosjektdeltakeres evne til gjennomføring og egenfinansiering.

5 Rapportering, oppfølging og kontroll

5.1 Rapportering fra tilskuddsmottaker

Resultatrapportering skal utformes slik at man kan etterprøve i hvilken grad støtteordningen har bidratt til:

- Kvalifisering av nye tekniske løsninger eller teknologikomponenter
- Kompetanseutvikling i teknologiske og industrielle miljøer
- Kommersialisering av løsninger og kompetanse
- Kostnadsreduksjoner og/eller ytelsesforbedringer i verdikjeden
- Reduksjon av CO₂-utslipp
- Næringsutvikling
- Kraftproduksjon

Tilskuddsordningen er etablert med sikte på en langsiktig satsing. Som vilkår for tildeling vil tilskuddsbrevet spesifisere rapporteringskrav som skal belyse om tilskuddets formål er oppnådd, jf. krav til måleparametere angitt i punkt 3 Kriterier for måloppnåelse.

Tilskuddsmottaker skal rapportere følgende informasjon:

- Tilskuddsmottaker må ved prosjektslutt oversende en rapport til Gassnova som redegjør for hvordan støtten er benyttet. Prosjektrapporten skal omfatte hvilke tiltak som er gjennomført og hvilke resultater som er oppnådd iht til rapporteringskriterier og måleparametere som er fastsatt i tilskuddsbrevet og eller søknaden.
- Tilskuddsmottaker må ved prosjektslutt oversende en oversikt som viser hvordan tiltaket er finansiert og som spesifiserer utgiftene ved gjennomføringen av tiltaket. Ved særskilt krav i tilskuddsbrevet, skal prosjektrengskapet være attestert av revisor.

Frist for rapportering fastsettes av Gassnova. Gassnova kan fastsette krav om interimrapportering i tilskuddsbrevet.

Tilskudd kan bli avkortet i mangel av tilfredsstillende rapportering. Tilskuddsmottaker kan også bli pålagt å tilbakebetale hele eller deler av tilskuddet dersom støtten ikke har blitt anvendt i samsvar med forutsetningene.

5.2 Rapportering til departementet

Rapportering til departementet følger krav fastsatt i instruks for økonomistyring av Fond for CO₂-håndtering og årlige oppdragsbrev.

5.3 Internkontroll hos Gassnova

For å sikre korrekt saksbehandling ved tildeling og utbetaling av tilskudd, skal Gassnova ha systemer, rutiner og tiltak som blant annet har til oppgave å forebygge, avdekke og korrigere feil og mangler.

Tiltakene skal bidra til å sikre korrekt:

- registrering av faste data
- søknadsbehandling, herunder dokumentasjon av beregningsresultater
- registrering av gitte tilsagn om tilskudd, navn, beløp, intensitet, sektor, insentiveffekt jf. FoUoI Retningslinjene punkt 119.
- utbetaling av tilskudd til rett mottaker og til rett tid
- registrering i regnskapet
- behandling av dokumentasjon fra tilskuddsmottaker

5.4 Kontroll av informasjon fra tilskuddsmottaker

Gassnova skal kontrollere informasjon mottakeren sender inn som har betydning for Gassnovas beregning av tilskuddsbeløp og beslutning om tildeling (ved søknad). Gjennomførte kontrolltiltak skal dokumenteres på en tilfredsstillende måte.

Gassnova skal videre kontrollere rapporter som tilskuddsmottakeren senere sender inn om måloppnåelsen, jf. punkt 5.1. Kontrollen skal vurderes i forhold til målet med ordningen. Kontrollen skal ha et rimelig omfang i forhold til nytten og kostnadene ved kontrollen.

Gassnova skal kartlegge henholdsvis risiko for at det oppstår feil på grunn av problemer med fortolkning av tilskuddsvilkårene og risiko for uregelmessigheter. Ut fra en vurdering av det samlede risikonivå og hva som er de vesentligste risikomomentene, skal det vurderes hvilke kontrollpunkter som er mest aktuelle, og hvem som skal foreta kontrollen.

5.5 Revisorattestasjon

Gassnova kan stille krav til attestasjon fra autorisert revisor vedrørende regnskapsmessige forhold eller andre nærmere spesifiserte oppfølgingskriterier.

6 Evaluering

Departementet og Gassnova skal sørge for at det gjennomføres evalueringer for å få informasjon om tilskuddsordningen er effektiv med tanke på ressursbruk, organisering og fastsatte mål. Frekvens og omfang på evaluering av tilskuddsordningen bestemmes etter en vurdering av kvaliteten på øvrig styringsinformasjon, tilskuddsordningens risiko og vesentlighet samt kost nytte betraktninger. Olje- og energidepartementet skal ved utgangen av året orientere Riksrevisjonen dersom tilskuddsordningen er blitt evaluert.

7 Øvrige bestemmelser

Når det gjelder regler for kunngjøring, søknad og tilskuddsbrev vises det til kapittel 6 i Bestemmelser om økonomistyring i staten.

For tilskuddsvirksomheten gjelder forvaltningslovens bestemmelser med visse unntak. For avgjørelser knyttet til tilskuddsvirksomheten gjelder ikke forvaltningslovens regler om begrunnelsesplikt. Slike avgjørelser kan ikke påklages hva gjelder skjønnsutøvelsen. Det vises i denne sammenheng til forskrift til forvaltningsloven (forvaltningslovforskriften) §§ 21 bokstav f og 30 bokstav d.

Mandat for videre planlegging og oppfølging av arbeidet med et demonstrasjonsprosjektet for CO₂-håndtering i Norge

1. Bakgrunn og formål

Mulighetsstudiene som ble ferdigstilt 4. juli 2016 konkluderer med at fangst, transport og lagring av CO₂ er teknisk gjennomførbart i Norge. Basert på dette ble det igangsatt konseptstudier av fangst, transport og lagring av CO₂. Konseptstudier for fangst ble ferdigstilt høsten 2017. I Olje- og energidepartementets Prop. 1 S (2017-2018) varslet regjeringen at man ville komme tilbake til Stortinget med et helhetlig fremlegg om arbeidet med fullskala CO₂-håndtering i Norge etter at resultatene fra konseptstudiene på fangst er gjennomgått. Regjeringen la frem dette helhetlige fremlegget i Prop. 85 S (2017-2018) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet for 2018*. Regjeringen foreslår her at demonstrasjonsprosjektet for CO₂-håndtering i Norge blir videreført til forprosjektfasen og Stortinget har bevilget midler i tråd med regjeringens tilråding. Equinor er tildelt oppgaven med å gjennomføre konseptstudier og forprosjektering av CO₂-transport og -lager, mens Norcem og Fortum Oslo Varme skal gjennomføre forprosjektering av CO₂-fangst på sine anlegg i hhv Brevik og på Klemetsrud.

Dette mandatet omfatter Gassnovas arbeid med den videre planleggingen og oppfølgingen av et demonstrasjonsanlegg for CO₂-håndtering i Norge og ansvarsfordelingen mellom departementet og Gassnova i styringen av prosjektet. Forprosjekteringen skal lede fram til at et grunnlag for investeringsbeslutning kan utarbeides. Deretter vil Stortinget avgjøre hvorvidt det skal bevilges midler til tilskudd til investering og drift av et demonstrasjonsprosjekt for CO₂-håndtering i Norge. I Prop. 85 S (2017-2018) er det lagt opp til at en slik beslutning kan fattes i 2020/2021.

Det skal gjennomføres forprosjekteringsstudier av en hel CO₂-håndteringskjede med CO₂-fangst, -transport og -lagring. Arbeidet skal i tillegg til forprosjektering også gjelde utarbeidelse av grunnlag for investeringsbeslutning og andre aktiviteter som er nødvendig frem til staten og industriaktørene har besluttet om prosjektet skal realiseres. Gjennomføring av forprosjektering og utarbeidelse av grunnlag for investeringsbeslutning er med forbehold om Stortingets godkjenning av budsjettmidler til dette for 2019, 2020 og eventuelt 2021.

Det er en grunnleggende forutsetning for staten at de private selskapene skal prosjektere, bygge, eie og drive anlegg, mens statens rolle er å yte tilskudd og gi nødvendige tillatelser. Dette innebærer at industriaktørene skal ha størst mulig grad av frihet til å gjennomføre prosjektet etter eget beste skjønn innenfor de rammene avtalene som er inngått legger. Gassnova skal sørge for at det blir utviklet en CO₂-håndteringskjede som overordnet tilfredsstillende Gassnovas krav til modenhet ved de enkelte milepælene.

2. Mål for regjeringens arbeid med fullskala CO₂-håndtering

Samfunns målet for statens satsing på fullskala CO₂-håndtering er:

«Demonstrasjon av CO₂-håndtering skal gi den nødvendige utvikling av CO₂-håndtering, slik at de langsiktige klimamålene i Norge og EU kan nås til lavest mulig kostnad.»

Effekt målet for satsingen er delt i fire elementer:

- 1) Prosjektet skal gi kunnskap som viser at det er mulig og trygt å gjennomføre fullskala CO₂-håndtering
- 2) Prosjektet skal gi produktivitetstiltak for kommende prosjekter gjennom lærings og -skalaeffekter
- 3) Prosjektet skal gi læring knyttet til regulering og insentivering av CO₂-håndteringsaktiviteter.
- 4) Prosjektet skal legge til rette for næringsutvikling

Gassnova skal utarbeide forslag til resultatmål for prosjektet innen 1. november 2018. Resultatmålene skal reflektere følgende prioritering av elementene i den såkalte prosjekttrekanten; 1) kvalitet, 2) kostnader og 3) tid. HMS skal alltid ha høyeste prioritet i prosjektet. Prosjektet skal gjennomføres til så lav kostnad som mulig. Det skal legges vekt på kost/nytte-vurderinger og elementer som medfører høyere kostnader skal begrunnes. Samtidig skal også de vedtatte kriteriene for tildeling i konkurransen om tilskudd reflekteres. Resultatmålene skal gjelde i alle fasene av prosjektet og de skal legges fram for prosjektets styringsgruppe for godkjenning.

3. Omfang og budsjett

Det skal gjennomføres forprosjektering av en integrert kjede med fangst, transport og lagring av CO₂. Norcem og Fortum Oslo Varme skal gjennomføre forprosjektering av fangst av CO₂ fra sine respektive anlegg. Videre skal Equinor gjennomføre forprosjektering av transport og lagring av CO₂. Omfang av arbeid som skal gjøres fram mot ferdigstilt forprosjektering skal avstemmes med industriaktørene. Arbeidet må gi tilstrekkelig grunnlag for å kunne gjennomføre en rangering av fangstprosjektene før endelig investeringsbeslutning. Arbeidet må også gi tilstrekkelig grunnlag for gjennomføring av ekstern kvalitetssikring i KS2 del 2.

CO₂-lageret skal være dimensjonert for å håndtere injeksjonsrate på minst 800 000 tonn CO₂ per år over minimum 10 år. Den totale kapasiteten i lageret må avklares med partnerskapet i lagerprosjektet, Gassnova og departementet ved konseptvalg for lager. Lageret bør ha kapasitet til å ta imot CO₂ utover de volumene som er del av demonstrasjonsprosjektet.

Total bevilgning i 2018 er 280 mill. kroner inkludert overførte midler fra 2017. Bevilgning i 2019, 2020 og 2021 vil avklares i statsbudsjettet for det gjeldende året. Gassnova skal levere innspill til budsjettet i henhold til frister gitt i oppdragsbrev.

Departementet legger til grunn at arbeidet skal utføres etter prinsippene for industrielle prosjektløp og statens ordning for kvalitetssikring av store prosjekter. Der hvor det eventuelt er konflikt mellom et industrielt prosjektløp og statens behov for kvalitetssikring må Gassnova vurdere hvordan slike konflikter best kan håndteres. Slike vurderinger skal forelegges prosjektets styringsgruppe. Forprosjekteringen skal til sammen dekke dokumentkravene og øvrige krav til prosjektmodenhet for å gjennomføre KS2 etter statens ordning for kvalitetssikring av store prosjekter.

4. Oppgaver og leveranser

Gassnova skal påse at industriaktørene gjennomfører forprosjektering av fangst, transport og lagring av CO₂ i tråd med inngåtte studieavtaler med Norcem og Fortum Oslo Varme om forprosjektering av CO₂-fangst og med Equinor om konseptstudier og forprosjektering av CO₂-transport og -lager. Gassnova skal også påse at transport- og lagerarbeidet blir samordnet med fangstaktørens arbeid. Dette innebærer å sørge for at grensesnitt mellom fangst og transport/lager blir avklart og at det helhetlige perspektivet blir ivaretatt.

Gassnova skal innen 1. november 2018 utarbeide et utkast til en prosjektplan som omfatter budsjett, gjennomføringsstrategi, tidsplan, organisering og omfang for arbeidet gjennom forprosjekteringsfasen. Planen skal inneholde beskrivelse av konkrete aktiviteter og angivelse av viktige milepæler. Planen skal reflektere arbeidet innenfor hver del av prosjektet samt ha en overordnet plan for hele CO₂-håndteringskjeden. Planen skal også inneholde et forslag til aktiviteter og budsjett for perioden fra aktørens DG3-rapporter er levert og fram til staten har fattet en investeringsbeslutning.

Departementet skal motta månedlige statusrapporter som viser status for arbeidet målt opp mot prosjektplanen. Månedrapportene skal leveres innen 18 dager etter månedsslutt. Det skal også avholdes møter for å gå gjennom månedrapportene.

Samtlige deler av kjeden for fangst, transport og lagring av CO₂ skal designes i tråd med normal industripraksis. Det vil ikke fastsettes et spesifikt regularitetskrav i forprosjekteringsfasen for CO₂-håndteringskjeden, imidlertid skal Gassnova vurdere om det bør etableres spesifikke krav til regularitet for henholdsvis fangst- og lagerdelen av kjeden basert på regularitetsanalyser og en kost-/nyttevurdering.

Gassnovas hovedleveranser etter gjennomført forprosjekt er:

1. Gassnovas DG3-rapport
  - a. HMS vurderinger
  - b. Overordnet plan for bygge- og driftsfasen
  - c. Prosjektets totale kostnader i tilskuddsperioden (CAPEX + OPEX)
  - d. Risikovurdering av anbefalt gjennomføringsstrategi
  - e. Beskrivelse av hel kjede
  - f. Gevinstrealiseringsplan
2. Rapport fra uavhengig gjennomgang/revisjon av prosjektet
3. Evalueringsrapport som omfatter hele kjeden (fangst, transport og lager)
  - a. Evaluering av aktørens DG3-rapporter med vekt på:
    - i. Anleggets egnethet
    - ii. Fremlagte fremdriftsplaner
    - iii. Gjennomføringsevne
    - iv. Statens risiko og kostnader i bygge- og driftsfasen basert på ferdigforhandlede avtaler mellom staten og selskapene, herunder egenbidrag fra selskapene.
Utgangspunktet for vurderingen skal være;
      1. CAPEX-kostnadsestimer (+/-20%)
      2. OPEX-kostnadsestimer (+/-20%)
      3. Aktørens kostnadsusikkerhetsanalyse
      4. Aktørens "Basis of Estimate"
    - v. Bidrag til teknologisk utvikling
    - vi. Tilrettelegging for kunnskapsoverføring
  - b. Rangering av fangstprosjektene
4. Sentralt styringsdokument (PEOPS)
  - a. Prosjektrammer
  - b. Gjennomføringsstrategi
  - c. Drift- og vedlikeholdsstrategi

Det må arbeides aktivt med gevinstrealisering for å oppnå nytteeffekter av tiltaket, jf. KS1-rapport om fullskala CO₂-håndtering og KS2 del 1. Gassnova skal arbeide videre med konkretisering av gevinstrealiseringsplanen og levere en oppdatert gevinstrealiseringsplan innen 31. desember 18. Videre skal Gassnova samordne aktørens bidrag til måloppnåelsen i prosjektet gjennom gevinstrealiseringsarbeidet. Departementet vektlegger særlig arbeidet med å identifisere

etterfølgende prosjekter. Gassnova skal identifisere aktører som kan dra nytte av erfaringene fra prosjektet. Videre skal Gassnova knytte kontakt mellom industriaktørene i prosjektet og potensielle etterfølgende prosjekter.

Gassnova skal sørge for at Equinor utarbeider langsiktige (10-20 år) planer for infrastrukturen som planlegges etablert, i lys av statens mål med prosjektet. Planene skal gi en oversikt over mulighetsrommet og utfordringene knyttet til utnyttelse av infrastrukturen som etableres.

Gassnova skal følge opp oppgavene foretaket blir tildelt i arbeidet departementet har for å undersøke finansieringsmuligheter fra andre kilder, som for eksempel EU. Departementet og Gassnova må samarbeide tett og være godt koordinerte i dette arbeidet.

I utbyggings- og driftsfasen skal industriaktørene bygge og drive sine anlegg for egen regning og risiko. Statens rolle er i utgangspunktet å yte tilskudd til investering og drift etter nærmere avtale. Staten skal også koordinere hele kjeden. Gassnova skal forberede utbyggings- og driftsfasen for fullskala CO₂-håndteringsprosjektet, med spesiell vekt på de oppgaver og roller Gassnova skal ivareta på vegne av staten i denne fasen. Det legges til grunn for det forberedende arbeidet at Gassnova vil ha ansvar for å sikre at statsstøttereguleringen og økonomireguleringen etterleveres gjennom hele støtteperioden. Gassnova skal også samordne arbeidet med gevinstrealisering i utbyggings- og driftsfasen. Det må vurderes hvordan staten legger opp arbeidet med å koordinere hele kjeden og dermed ivareta optimal drift. Det legges til grunn at lageraktøren også vil ha ansvar for transportleddet i utbyggings- og driftsfasen.

Departementet vil ha hovedansvar for arbeidet med insentivstruktur og rammevilkår i investerings- og driftsfasen. Dette arbeidet gjennomføres i samarbeid med Gassnova. Gassnovas tekniske og industrielle kompetanse er avgjørende for et godt resultat i forhandlingene om endelig struktur på støtteavtalene for investerings- og driftsfasen. Det vil bli gjennomført forhandlinger om kommersielle modeller og fordeling av kostnader og risiko med selskapene i løpet av forprosjekteringsfasen. Departementet skal organisere og lede disse forhandlingene. Forhandlingsgruppen vil bestå av representanter fra departementet og Gassnova og departementets juridiske rådgivere. Målet er at hovedprinsippet for de kommersielle modellene og fordeling av kostnad og risiko skal være avklart med de industrielle aktørene innen utgangen av 2018. Ferdigforhandlede avtaler skal foreligge innen utgangen av april 2019. Departementet og Gassnova må samarbeide tett og være godt koordinert for å kunne komme i mål med en balansert løsning i forhandlingene om rammer og insentiver i utbyggings- og driftsfasen.

Ved framlegging av grunnlag for investeringsbeslutning skal det presenteres oversikt over forventede kostnader for perioden fram til investeringsbeslutning, forventede investeringskostnader og forventede driftskostnader basert på industriens framlagte kostnadsestimater. Gassnova skal sørge for at det gjennomføres en uavhengig gjennomgang/verifikasjon av de tekniske sidene av prosjektet i forkant av investeringsbeslutning. Prosjektet skal sette av tid til en slik gjennomgang i forkant av ferdigstilling av rapporter ved framlegging av grunnlag for investeringsbeslutning.

Gassnova skal sørge for at det blir etablert en endringslogg for prosjektet for fasen mellom konseptvalg og fram til investeringsbeslutning.

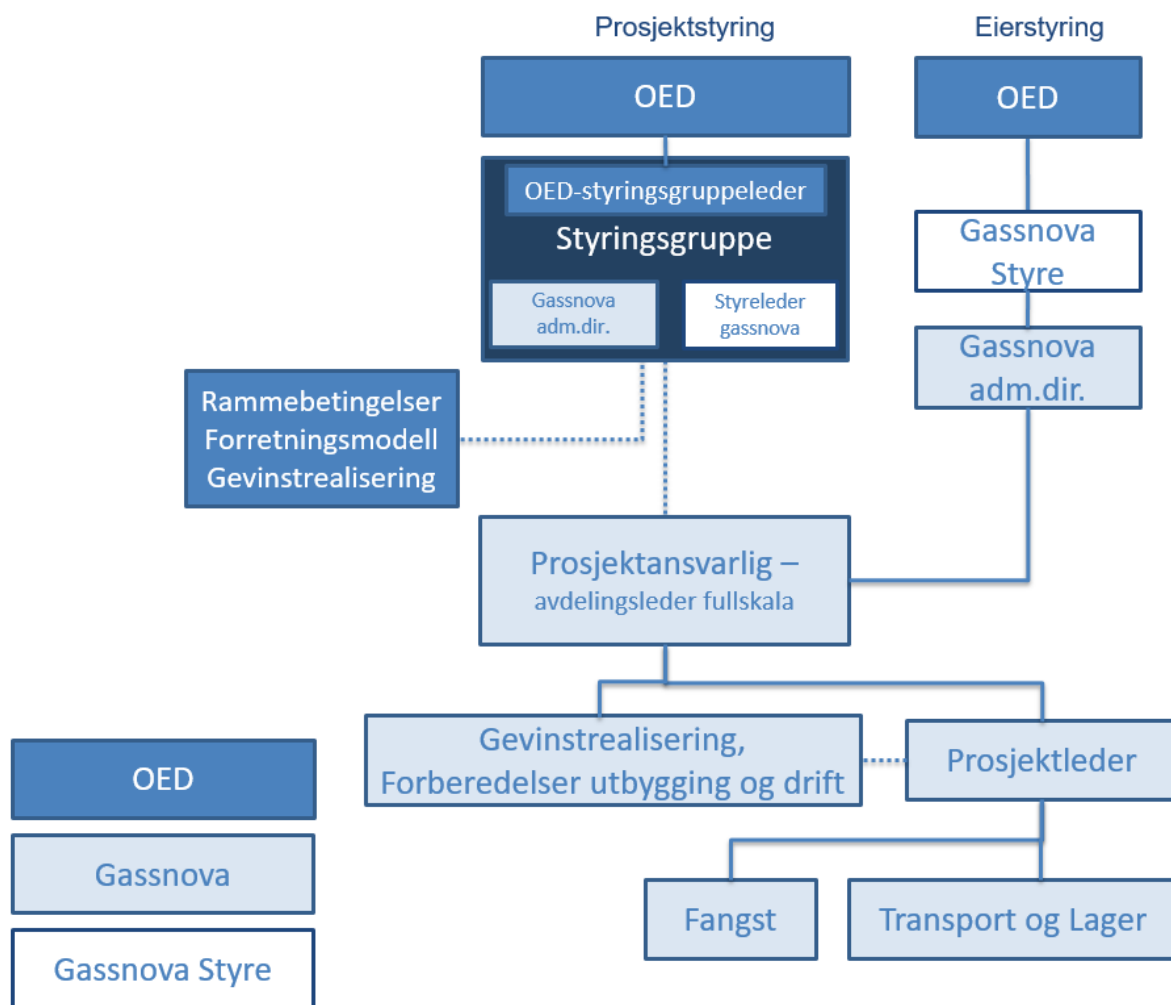
5. Organisering og styring

Det er en grunnleggende forutsetning for staten at de private selskapene skal prosjektere, bygge, eie og drive anlegg, mens statens rolle er å yte tilskudd og gi nødvendige tillatelser. Dette innebærer at industriaktørene skal ha størst mulig grad av frihet til å gjennomføre prosjektet etter

eget beste skjønn innenfor de rammene avtalen som er inngått legger. Gassnova skal sørge for at det blir utviklet en CO₂-håndteringskjede som overordnet tilfredsstillende Gassnovas krav til modenhet ved de enkelte milepælene.

Figuren under illustrerer hvordan prosjektet er organisert i Gassnova og OED. Styringsgruppa skal fatte de overordnede beslutningene i prosjektet. Styringsgruppa består av representanter fra Olje- og energidepartementet, Gassnovas administrerende direktør og styreleder. Styringsgruppas leder skal være fra OED. Styringsgruppa har ikke stemmeregler men skal strebe for konsensus. Dersom det ikke oppnås enighet vil beslutninger fattes av OED. Dersom konsensus ikke oppnås skal dette protokollføres.

5.1 Styringsgruppens ansvar

Overordnet vil styringsgruppen ha ansvar for å godkjenne større endringer i prosjektets omfang, budsjett og tidsplan gitt i mandat fra departementet til Gassnova og andre beslutninger av prinsipiell karakter utover rammene i mandatet. Styringsgruppen kan også stille krav til kvalitetssikring og initiere revisjon av prosjektet, for eksempel ved viktige milepæler i prosjektet.

Departementet har hovedansvaret for arbeidet med insentivstruktur og rammevilkår i investerings- og driftsfasen. Dette arbeidet er politisk sensitivt og det vil ofte være nødvendig med avklaringer i regjeringsapparatet. Arbeidet vil være grunnlaget for departementets anbefaling

til regjeringen om utformingen av tilskudd til investering og drift. Arbeidet med rammer for investering og drift skal behandles av styringsgruppen.

Styringsgruppen skal behandle prosjektets evaluering av gjennomført forprosjektering.

Styringsgruppen skal behandle følgende saker:

- Godkjenne prosjektets overordnede gjennomføringsstrategi og faseinndeling
- Bli forelagt budsjett for prosjektet samt jevnlige oppdateringer av regnskapsstatus. OED tildeler årlige budsjetter i forbindelse med den ordinære budsjettprosessen.
- Godkjenne framdriftsplan samt endringer av viktige milepælar. Mindre justeringer som ikke påvirker sluttmilepælar (DG2/3/4) trenger ikke legges frem for styringsgruppen.
- Godkjenne større endringer i arbeidsomfang (for eksempel behov for tilleggsstudier som gjerne henger sammen med budsjett og endring i antallet industriaktører involvert).
- Godkjenne relevante beslutninger knyttet til arbeidet med rammer for investering og drift, for eksempel kostnads- og risikoeksponering for industriaktørene samt fordeling av roller og ansvar for gjennomføring og drift.
- Gassnovas hovedleveranser ved gjennomført forprosjekt
- Godkjenne interessentanalyse og tilhørende kommunikasjonsplan.
- Godkjenne gevinstrealiseringsplan

Styringsgruppemøtene skal ha følgende faste agenda:

1. Status om prosjektets utvikling i forhold til godkjent gjennomføringsplan
2. Vesentlige trusler og muligheter som kan påvirke prosjektets gjennomføring og/eller leveranser samt plan for kunnskapsdeling og teknologisamarbeid
3. Saker som krever at styringsgruppen fatter beslutninger
4. Eventuelt

Medlemmer i styringsgruppen:

- Leder OED: Ekspedisjonssjef KIT
- Deltakar: Ekspedisjonssjef ØA
- Deltakar: Avdelingsdirektør FOT
- Deltakar: Styreleder Gassnova
- Deltakar: Adm. dir. Gassnova

CCS-seksjonen i OED er sekretariat for styringsgruppa og vil kalle inn til møter samt føre protokoll.

Prosjektansvarlig i Gassnova er ansvarlig for forberedelser av saker fra prosjektet til styringsgruppa. Prosjektansvarlig har også ansvar for å ta med relevant prosjektpersonell i styringsgruppemøter.

Styringsgruppa møtes månedlig eller ved behov.

6. Tidsplan

I Prop. 85 S (2017-2018) er det lagt opp til at en investeringsbeslutning i prosjektet kan fattes i 2020/2021. I forkant av at et grunnlag for investeringsbeslutning legges fram for Stortinget skal det være gjennomført KS2 etter statens ordning om kvalitetssikring av store prosjekter. Prosjektet må også notifiseres til ESA som lovlig statsstøtte.

Med utgangspunkt i de gjeldende studieavtalene innebærer dette at et grunnlag for investeringsbeslutning tidligst kan legges fram for Stortinget våren 2020. Denne tidslinjen skal legges til grunn i prosjektet. Dersom det oppstår problemstillinger i prosjektet som kan påvirke fremdriften skal Gassnova løfte disse til departementet så raskt som mulig. En eventuell endring av tidsplanen for prosjektet skal behandles i styringsgruppen.

Vedlegg 4

Frister for rapportering og datoer for planlagte møter i 2019

Måned	Rapportering/møte	Tidspunkt
Januar		
Februar	Oppgaver i forbindelse med statsregnskapet 2018	1. februar
Mars	Forslag om budsjettendringer og større omprioriteringer i første halvår	1. mars
	Årsrapport for 2018	15. mars
April	Budsjettforslag for 2020	2. mai
Mai		
Juni	Foretaksmøte Kontaktmøte	
Juli		
August		
September	Regnskap per 31. august og en prognose for resten av året for Gassnova SF og ev. forslag til budsjettendringer og større omprioriteringer i andre halvår	19. september
Oktober		
November	Redegjørelse for overordnede risiko- og vesentlighetsvurderinger Foreløpig oppdragsbrev til Gassnova SF for 2020	15. november ultimo november
Desember	Ev. satsingsforslag for 2021 Kontaktmøte	3. desember

Det planlegges gjennomført to kontaktmøter mellom departementet og Gassnova i 2019. Det vil bli avholdt møter hvor budsjett og planer for innværende og kommende år vil bli diskutert. Når behov for diskusjon av spesielle temaer oppstår, vil møter bli avholdt etter nærmere varsel.

Rundskriv R

Alle departementa
Statsministerens kontor

Nr.
R-11/2018

Vår ref.
18/4501

Dato
28.11.2018

Rapportering til statsrekneskapen for 2019

Rundskrivet er fastsett av Finansdepartementet med heimel i *Reglement for økonomistyring i staten* § 3.

1. Innleiing og innhald

Rundskrivet inneheld fristar og krav til rapporteringa til statsrekneskapen for 2019.

I pkt. 3 er det gjeve fristar for rapporteringa til statsrekneskapen for 2019. Pkt. 4 handlar om krav til rapportering til statsrekneskapen for ordinære statlege forvaltningsorgan (“bruttobudsjetterte verksemder”) og statens forvaltningsbedrifter. Pkt. 5 handlar om rapportering til statsrekneskapen for verksemder med særskilde fullmakter til bruttoføring utanfor statsbudsjettet (“nettobudsjetterte verksemder”) og statlege fond. Pkt. 6 handlar om krav og fristar for 2019 for nettobudsjetterte verksemder til å rapportere rekneskapsdata som tilleggsinformasjon til statsrekneskapen i P-rapport, jf. òg rundskriv R-6/2017. Bruken av informasjon frå statsrekneskapen er omtalt i pkt. 7. I pkt. 7.2 er det gitt ei kort omtale av det utvida innhaldet i den månadlege publiseringa av statsrekneskapen og tilleggsinformasjonen for dei nettobudsjetterte verksemdene som no inngår.

2. Verkeområdet for rundskrivet

Rundskrivet gjeld for statlege forvaltningsorgan, medrekna departement, jf. reglement for økonomistyring i staten § 2. Forvaltningsorgan omfattar bruttobudsjetterte verksemder, nettobudsjetterte verksemder og statens forvaltningsbedrifter. Desse er heretter kalla verksemder. Det vert presisert at rundskrivet òg gjeld ved forvaltning av statlege fond.

3. Fristar for å rapportere til statsrekneskapen for 2019

Fristar for S- og L-rapport for brutto- og nettobudsjetterte verksemder:

<u>Periode</u>	<u>Frist</u>	<u>Periode</u>	<u>Frist</u>
1.1. – 31.1.2019	15.2.2019	1.1. – 31.7.2019	15.8.2019
1.1. – 28.2.2019	15.3.2019	1.1. – 31.8.2019	16.9.2019
1.1. – 31.3.2019	15.4.2019	1.1. – 30.9.2019	15.10.2019
1.1. – 30.4.2019	15.5.2019	1.1. – 31.10.2019	15.11.2019
1.1. – 31.5.2019	14.6.2019	1.1. – 30.11.2019	16.12.2019
1.1. – 30.6.2019	15.7.2019	1.1. – 31.12.2019	15.1.2020

4. Rapportering frå bruttobudsjetterte verksemder og forvaltningsbedrifter (S-rapport)

4.1 Rekneskapsrapport

Bruttobudsjetterte verksemder og forvaltningsbedrifter skal kvar måned, og innan fristane i pkt. 3, sende inn rekneskapsrapportar¹ etter kontantprinsippet med akkumulerte tal for den perioden rekneskapen omhandlar (S-rapport).

Rekneskapsrapportar til statsrekneskapen skal innehalde rekneskapsliner etter følgjande struktur (sjå vedlegg 1 for meir informasjon):

- statskonto
- artskonto
- beløp
- fullmakt

Rekneskapsrapporten skal innehalde *statskonto* og *artskonto* etter følgjande definisjonar:

- *Statens kontoplan*: Ei standardisert inndeling av statsbudsjettet og statsrekneskapen i utgifter, inntekter, egedelar, gjeld og eigenkapital.
- *Statskonto*: Kontoar i statens kontoplan som skal inngå i rapporten til statsrekneskapen, jf. rundskriv R-101.
- *Standard kontoplan*: Ein felles, standard kontoplan som verksemdene skal bokføre på i sine rekneskap. Standard kontoplan er fastsett på eit obligatorisk siffernivå og delar inn og grupperer verksemdene sine utgifter/kostnader, inntekter, egedelar og gjeld etter art.
- *Artskonto*: Kontoar i standard kontoplan på obligatorisk siffernivå som skal inngå i rapporten til statsrekneskapen, jf. rundskriv R-102.

Kvar rekneskapsline skal innehalde fullmakt til postering på statskonto. Verksemda skal normalt nytte *eiga fullmakt*² når posteringa har heimel i tildelingsbrev til verksemda, og når posteringa gjeld statskontoar som er tilvist verksemda eller er felles og opne for alle

---

¹ Den einskilde verksemda vil normalt sende ein rapport til statsrekneskapen. Einskilde verksemder *kan* ha valt å organisere seg med fleire rekneskapsførarar, til dømes regionalt, slik at det vert sendt fleire rapportar til statsrekneskapen kvar måned.

² Verksemder som er omfatta av nettoføringsordninga for budsjettering og rekneskapsføring av statleg betalt meirverdiavgift, skal bruke *eiga fullmakt* ved rapportering av betalt meirverdiavgift på kap. 1633, post 01. Dersom ei verksemd får belastningsfullmakt på ein budsjettpost (01-49) som inngår i nettoføringsordninga, kan betalt meirverdiavgift ved bruk av fullmakta rapporterast på kap. 1633, post 01 ved å nytte *belastningsfullmakt*, jf. rundskriv R-101.

verksemder (sjå vedlegg 2). Ved postering på andre statskontoar (framandt kapittel) skal *belastningsfullmakt* nyttast.

Forvaltningsbedriftene og Statens direkte engasjement i petroleumsverksemda (SDØE) skal for post 24 driftsresultat i tillegg rapportere på underpostar.

Rekneskapsrapporten skal sendast elektronisk til statsrekneskapen. Nærare detaljar om rekneskapsrapporteringa til statsrekneskapen finst på <https://dfo.no/fagområder/rapportering-til-statsregnskapet>.

Etter at verksemda har sendt inn rekneskapsrapporten skal ho hente avstemmingsliste frå statsrekneskapen og kontrollere at posteringane i statsrekneskapen er i samsvar med rekneskapen som er rapportert inn. Ved avvik skal feilen rettast etter instruksjon frå DFØ. Avstemminga skal dokumenterast. Sjå pkt. 4.3 om avstemming av mellomvære med statskassa.

4.2 Om rapportering av mellomvære med statskassa

Kvar rekneskapsfører³ er tildelt kvar sin 6-sifra statskonto for mellomvære med statskassa. Transaksjonar på balanse-/interimskontoar skal i S-rapporten rapporterast på statskontoen for mellomvære med statskassa og vera spesifisert med artskonto etter standard kontoplan på obligatorisk nivå, jf. vedlegg 1.

Statskontoen for mellomvære med statskassa skal vere spesifisert med artskonto⁴ 1980 for inngåande behaldning (IB) og artskontoar for behaldningar av fordringar og gjeld ved utgangen av rapporteringsperioden.

For nærare omtale av artskonto 1980 *Avrekning mellomvære*, sjå rettleiing til standard kontoplan og omtale av kontogruppe 19. Her vert òg overføring av balansekontoar til nytt år omtalt, jf. <https://dfo.no/fagområder/standard-kontoplan>.

Sjå vedlegg 3 for meir informasjon om saldo på oppgjerskontoar ved årets slutt.

4.3 Avstemming av mellomvære med statskassa

Avstemming av mellomvære med statskassa skal dokumenterast ein gong i månaden. Det følgjer av *Bestemmelser om økonomistyring i staten* (bestemmelsene) pkt. 3.5.1 og 4.4.6. Verksemdene skal dokumentere balansen og avstemme og spesifisere rapporterte tal. Avstemminga og spesifikasjonen skal omfatte alle balanse-/interimskontoar.

---

³ Sjå fotnote 1 om rekneskapsrapport og rekneskapsfører.

⁴ Bruttobudsjetterte verksemder nyttar artskonto 1980, medan forvaltningsverksemdene nyttar artskonto 1970.

Utgåande balanse for mellomvære med statskassa for ein aktuell periode kjem fram slik i statsrekneskapen:

Inngåande balanse per 1.1.	
+ Netto endring i mellomvære for rapporteringsperioden	
= Utgåande balanse for rapporteringsperioden	

Saldo på konto for mellomvære med statskassa skal spesifiserast på relevante artskontoar i kontoklasse 1 *Eigedelar* og kontoklasse 2 *Statens kapital og gjeld* ved rapportering til statsrekneskapen. Verksemdene pliktar å kunna dokumentere beløpa som inngår i mellomvære med statskassa.

4.4 Handtering av feil i rekneskapsåret og ved årsavslutning

Dersom den periodevise kontrollen og oppfølginga mot statsrekneskapen avdekkjer feil eller manglar, skal verksemdene ta dette opp med DFØ slik at feilen kan korrigerast innan fristen for neste rekneskapsrapportering.

Rekneskapsrapporten frå den einskilde verksemda per 31. desember 2019, med rapporteringsfrist 15. januar 2020, skal vere ein komplett rekneskap utan kjente feil eller manglar. Dei einskilde departementa må understreke for dei underliggjande verksemdene at eventuelle feil og manglar som vert identifiserte i rekneskapen skal rapporterast til DFØ og korrigerast fortløpande. Som hovudregel skal dette gjerast innan neste rekneskapsrapportering, slik at førebels statsrekneskap for 2019 vert korrekt.

4.5 Ved omorganisering

Når rekneskapsførarar vert overførde frå eit departement til eit anna, eller når rekneskapsførarar skal samlast i større einingar, eller vert delte opp, får det konsekvensar for mellomværet som dei har med statskassa.

Dersom dette skjer skal verksemdene kontakte DFØ så tidleg som mogleg for avklaring av korleis overføring av mellomvære og/eller opphør av mellomvære skal handsamast. Eventuelle endringar i oppgjerskontoar i Noregs Bank i samband med omorganisering må òg takast opp med DFØ, sjå rundskriv R-104.

5. Rapportering frå nettobudsjetterte verksemder og statlege fond (L-rapport)

For nettobudsjetterte verksemder og statlege fond vert det rapportert ein likvidrapport (L-rapport) til statsrekneskapen med likvidbevegelsen på oppgjerskonto i Noregs Bank, jf. bestemmelsene pkt. 3.5.4 og 3.5.6. Rapporten skal vere avstemd med rekneskapen til verksemda eller fondet før den vert sendt til statsrekneskapen.

Fristane for å levere L-rapport til DFØ går fram av pkt. 3. Rapporten skal innehalde banksaldo og bankbevegelse på statskonto og artskonto (sjå vedlegg 4 for detaljar).

Innhaldet i rapporten vert kontrollert ved handsaminga i mottakssystemet i statsrekneskapen. Kontrollen omfattar mellom anna nytta konto, saldo på konto i Noregs Bank og status på rapporteringa. Når mottakssystemet godtar ein L-rapport, vert rapporteringsstatus sett til «data validert ok». Den som rapporterer får ei kvittering som syner om rapporten er kontrollert og funne i orden. Det er ikkje funksjonalitet i mottakssystemet eller krav om å hente ut særskild avstemmingsliste for L-rapport, sjå vedlegg 4.

For nettobudsjetterte verksemder og fond vert behaldninga på oppgjerskontoane ført over til nytt år, jf. pkt. 4.2 og vedlegg 3.

6. Resultat- og balanserapport for nettobudsjetterte verksemder (P-rapport)

6.1 Månadleg resultat- og balanserapport for nettobudsjetterte verksemder

Nettobudsjetterte verksemder skal, kvar månad, og innan fristane i pkt. 6.2, sende inn resultat- og balanserapportering med akkumulerte tal til og med den perioden rekneskapen omhandlar. (Sjå òg vedlegg 5 om innhald i P-rapporten). Rapporteringa vert nytta som tilleggsinformasjon i den månadlege publiseringa på nettsida Statsregnskapet.no, jf. pkt. 7.2.

Nettobudsjetterte verksemder er pålagde å føre periodisert rekneskap etter dei statlege rekneskapsstandardane (SRS), jf. bestemmelsene pkt. 3.3.2. Det følgjer av bestemmelsene pkt. 4.4.2 og 3.3.2 at bokføringa av verksemdsrekneskapen må vere à jour ved avlagd årsrekneskap og ved rapportering av rekneskap etter SRS gjennom året, etter fristar fastsette av overordna departement.

Det er ein føresetnad at verksemdene gjer einskilde periodiseringar før innsending av P-rapport. Verksemdene skal som eit minimum vere à jour med rekneskapsføringa av:

- inn- og utbetalingar (alle bankkontoar skal vere avstemt*)
- ordinær løn og feriepengar
- avskrivningar av anleggsmidlar
- vesentlege kostnadar som normalt gjeld fleire rekneskapsperiodar (husleige m.m.)
- inntekt frå løyving**

* Oppgjerskonto i Noregs Bank skal vere avstemt før innsending. Verksemda skal bokføre eventuelle avvik mot artskonto 280, slik at saldoen på artskonto 196 stemmer med oppgjerskonto i Noregs Bank.

** Det er ikkje krav om at prosjektrekneskap skal vere à jour ved kvar månadsrapportering, men verksemder som har større prosjekt bør inntektsføre inntekt frå løyving og inntekt frå tilskot og overføringar på eit aggregert nivå, slik at resultateffekten for prosjekta samla vert nær null.

Krav til P-rapport vil verte innarbeidd i bestemmelsene ved seinare oppdatering av desse, og etter at ein har hausta erfaringar med rapporteringa.

6.2 Fristar for P-rapport for nettobudsjetterte verksemder

Fristane for den månadlege rapporteringa av tilleggsinformasjonen gjennom P-rapporten er gjennomgåande sette ei veke seinare enn fristane for L- og S-rapporten i pkt. 3. Av omsyn til

årsavslutninga og overgang til nytt år er det unntak for fristane for rapportane for januar, februar og desember.

<u>Periode</u>	<u>Frist</u>	<u>Periode</u>	<u>Frist</u>
1.1. – 31.1.2019	28.3.2019 ^{*)}	1.1. – 31.7.2019	22.8.2019
1.1. – 28.2.2019	3.4.2019 ^{*)}	1.1. – 31.8.2019	23.9.2019
1.1. – 31.3.2019	23.4.2019	1.1. – 30.9.2019	22.10.2019
1.1. – 30.4.2019	22.5.2019	1.1. – 31.10.2019	22.11.2019
1.1. – 31.5.2019	21.6.2019	1.1. – 30.11.2019	20.12.2019
1.1. – 30.6.2019	22.7.2019	1.1. – 31.12.2019	23.3.2020

^{*)} Verksemdene må få med endeleg inngåande balanse 2019 ved rapporteringa for januar 2019. Fristane for rapportering av januartalet og februartalet er sette til høvesvis 28. mars 2019 og 3. april 2019 fordi mottakssystemet hos DFØ ikkje kan ha to periodar opne samstundes for å lese inn data.

7. Bruken av rekneskapsinformasjonen i statsrekneskapen

7.1 Primær bruk av S-rapport frå bruttobudsjetterte verksemdar og forvaltningsbedrifter og L-rapport frå nettobudsjetterte verksemdar og fond.

Når rapportane frå dei statlege verksemdene og rekneskapsførarane er mottekne, utarbeider DFØ kvar månad ein samla løyvingsrekneskap over budsjettkapitla til kvart departement. DFØ sender dei samla løyvingsrekneskapane til departementa. Når året er slutt, utarbeider DFØ ein endeleg løyvingsrekneskap og kapitalrekneskap som inngår i Meld. St. 3 om statsrekneskapen.

I tillegg til den primære bruken av statsrekneskapsinformasjonen i budsjettoppfølginga og i Meld. St. 3, har statsrekneskapen to andre sentrale bruksområde.

For det fyrste hentar Riksrevisjonen detaljert rekneskapsinformasjon frå statsrekneskapen. Informasjonen vert nytta i den årlige revisjonen og kontrollen med statsrekneskapen og revisjonen av rekneskapen i dei einskilde statlege verksemdene, jf. lova om Riksrevisjonen (lov 2004-05-07-21).

For det andre vert rekneskapsinformasjonen sendt til Statistisk sentralbyrå (SSB) som utarbeider nasjonalrekneskapen og statistikk om offentlege finansar. SSB utfører òg Noregs plikter knytt til internasjonal rapportering. SSB får tal frå statsrekneskapen kvar månad. Rapporteringa er basert på ein avstemt statsrekneskap som er spesifisert på kapittel/post-nivå, dvs. det same nivået som vert rapportert i meldinga til Stortinget.

SSB får i tillegg informasjon om dei einskilde rekneskapsrapportane som utgjer statsrekneskapen med rapportert rekneskap per rekneskapsførar som syner kapittel/post, standard kontoplan, jf. rundskriv R-102, og rapportert underpost for kvar eining med utgiftspost 24 (forvaltningsverksemdar), jf. rundskriv R-101.

7.2 Publisering av månedleg statsrekneskap

DFØ publiserer kvar måned på sine nettsider ein førebels løyvingsrekneskap for utgifter og inntekter på kapittel/post.

I tillegg vert månedleg rekneskap etter standard kontoplan publisert på DFØs heimesider ved ei rådatafil som omfattar heile løyvingsrekneskapen. Fila inneheld òg alle kapittel og postar og informasjon etter standard kontoplan, verksemd, fagdepartement for den einkilde budsjettpost, og ansvarleg departement for den rapporterende verksemda.

For månadene januar til november vert rekneskapen lagt ut fyrste arbeidsdag i månaden etter rapporteringsfristen til statsrekneskapen. For rekneskapen per 31. desember vert rekneskapen lagt ut fyrste arbeidsdag i månaden etter at rekneskapen er bekrefta av departementa, normalt fyrste arbeidsdag i mars.

Frå 2017 har DFØ modernisert og laga ei utvida publiseringsløysing som er tilgjengeleg på statsregnskapet.no. Det er mellom anna betre høve til å søke i data og nytte desse til analyse og samanlikning av ressursbruken mellom statlege verksemder og over tid, jf. omtale i kap. 8.4.1 i Prop. 1 S (2016–2017) *Statsbudsjettet 2017*. Siktemålet er å gjere rekneskapsinformasjonen betre tilgjengeleg og nyttig for eit breitt publikum. I 2018 vart det òg lagt til rette for at løysinga omfatta nettobudsjetterte verksemder med visning av tal både frå resultat- og balanserekneskapen, jf. pkt. 6 ovanfor.

8. Forvaltning

Forvaltninga av statsrekneskapen ligg til DFØ. Som del av denne oppgåva fastset DFØ nærare krav til rekneskapsrapportane og gjev retningslinjer for korleis verksemdene skal rapportere. Sjå nettsidene til DFØ for meir informasjon: <https://dfo.no/fagområder/rapportering-til-statsregnskapet>

Retningslinjene og oppdatert informasjon om standard kontoplan finst på nettsidene til DFØ, [www.dfo.no](https://dfo.no). Sjå òg lenkja <https://dfo.no/fagområder/standard-kontoplan>

Har du spørsmål om rapporteringa til statsrekneskapen kan dei rettast til DFØ:

Seksjon for statlig regnskapsføring
Telefon sentralbord: 40 00 79 97
E-post: postmottak@dfo.no

Med helsing

Colin Forthun e.f.
avdelingsdirektør

Torstein Sørbotten
fagdirektør

Vedlegg (5)

Kopi:

Stortingets administrasjon
Riksrevisjonen
Direktoratet for økonomistyring

Dokumentet er elektronisk godkjend og har difor ikkje handskrivne signaturar.

Vedlegg 1

Månadleg saldorapport (S-rapport) til statsrekneskapen skal innehalde rekneskapsliner med følgjande informasjon:

Statskonto	Artskonto	Saldo	Merknad
Kkkkpp	aaa	000 000	Ein rad for kvar aktuelle statskonto i løvingsrekneskapen i nummerserien 0001-5999. Kapittel og post utgjør 6 siffer. For post 24 nyttar forvaltningsbedriftene 8 siffer (underpost). Artskonto etter standard kontoplan på obligatorisk nivå, normalt på 3 siffer.
60xxxxxx	19x	000 000	Ein rad for kvar tilviste 8-sifra statskonto i 60-serien i kapitalrekneskapen til verksemda sine bankkontoar/oppgjerskontoar i Noregs Bank. Artskonto 19x, der 193 nyttast for bankkonto innbetaling, 194 nyttast for bankkonto utbetaling og 195 nyttast dersom verksemda har tatt i bruk ein oppgjerskonto som dekkjer både inn- og utbetaling.
7xxxxxx	1980/1970 1xx 2xx	000 000	Eigen 6-sifra statskonto i 70-72-serien i kapitalrekneskapen til verksemda sitt mellomvære med statskassa. Statskontoen skal spesifiserast med artskontoar i fleire rader: Artskonto 1xx for spesifisering av verksemda si beholdning av fordringar. Artskonto 2xx for spesifisering av verksemda si beholdning av gjeld. For nærare omtale av artskonto1980 (1970) <i>Avrekning mellomvære</i> , sjå rettleiing til standard kontoplan og omtale av kontogruppe 19. Her vert og overføring av balansekontoar til nytt år omtalt, jf. https://dfo.no/fagområder/standard-kontoplan Samla rapportering av IB og beholdningar av mellomvære over statskonto 7xxxxxx svarer til netto endring av mellomværet.
6000-9999	xxx	000 000	Normalt 6-sifra statskonto dersom verksemda er tilvist andre statskontoar å rapportera på i kapitalrekneskapen. Artskonto etter standard kontoplan på obligatorisk nivå, normalt på 3 siffer.

Kvar rekneskapsline skal i tillegg innehalde fullmakt til postering på statskonto.

Rekneskapsrapporten skal sendast elektronisk til statsrekneskapen. Sjå meir om rekneskapsrapporteringa på: <https://dfo.no/fagområder/rapportering-til-statsregnskapet>

Vedlegg 2

Felleskontoar som skal rapporterast som Eiga fullmakt til statsrekneskapen.

Kap 5309 Tilfeldige inntekter, post 29 Ymse

Kap 5341 Avdrag på uteståande fordringar,
post 91 Alminnelege fordringar

Kap 5603 Renter av statens kapital i statens forretningsdrift,
post 80 Renter av statens faste kapital
post 81 Renter av mellomrekneskapen

Kap 5605 Renter av statskassas kontantbeholdning og andre fordringar,
post 83 Av alminnelege fordringar

Kap 5700 Folketrygdas inntekter,
post 72 Arbeidsgjevaravgift

Vedlegg 3

Saldo på oppgjerskontoar ved årets slutt

Noregs Bank fører saldo på verksemda sin(e) oppgjerskonto(ar) slik at kontoane syner 0 (null) ved starten av nytt rekneskapsår. Saldo på oppgjerskonto(ar) vert nullstilt ved at saldo vert ført over til statskassas årsoppgjerskonto i Noregs Bank.

Tømming av oppgjerskontoane skal skje i fyrste rekneskapsperiode (januar) og ikkje siste rekneskapsperiode (desember). Tømmebeløpet vil gå fram av første kontoutskrift frå Noregs Bank for januar.

Verksemda skal ved overføring av utgåande balanse til nytt rekneskapsår bokføre saldoen på oppgjerskontoen mot avrekning med statskassa i kontospesifikasjonen, slik at saldo på dei oppgjerskontoar verksemda disponerer viser 0 (null) ved starten av nytt rekneskapsår. Nullstillinga av saldo ved overføring av utgåande balanse til nytt rekneskapsår skal ikkje inngå i årets bevegelsar på oppgjerskontoen(e), og heller ikkje i årets bevegelsar som rapporterast til statsrekneskapen.

Unntak frå denne prosedyren er nettobudsjetterte verksemder og fond der beholdningar på oppgjerskontoane vert overførte til nytt år.

Vedlegg 4

Informasjon som skal fyllast ut i L-rapporten:

Periode			
Org. Nr.			
Regnskapssentral	*		
	Statskonto	Artskonto	Beløp
IB	*		
Bevegelse	*		
UB	*		

*) Førehandsutfylt i systemet.

- *Periode:* Den perioden som rapporteringa gjeld (ååååmm)
- *Org.nr.:* Verksemda sitt organisasjonsnummer eller tildelt nummer frå DFØ for statlege fond.
- *Rekneskapssentral:* Vert automatisk fylde inn av systemet ut frå informasjonen som er registrert på org.nr.
- *IB beløp:* Inngåande balanse for rapporteringsperioden
- *Endring:* Summen av betalingstransaksjoner for rapporteringsperioden.
- *UB beløp:* Utgåande balanse for rapporteringsperioden.
- *Statskonto:* Tildelt 6- eller 8-sifra statskonto i kontogruppe 81/82 (førehandsutfylt)
- *Artskonto:* Frå 2017 skal artskonto 238 nyttast, enten rapporteringa gjeld eit statleg fond eller ei nettobudsjettert verksemd.

Etter godkjent rapportering kan verksemda hente opp ei kvittering i mottakssystemet. Den syner periodens endring på statskonto 82xxxx og artskonto 238, men med motsett fortegn av innrapportert beløp. Motpost blir automatisk postert på statskonto 600110 med artskonto 196. Periodens IB og UB blir ikkje vist.

Departementa får informasjon om likviditeten i kapitalrekneskapen i den månadlege utrapporteringa frå DFØ etter at rapporteringa til statsrekneskapen er avslutta. Kapitalrekneskapen syner bankbevegelsar og saldo i Noregs Bank for alle nettobudsjetterte verksemder og fond som rapporterer til statsrekneskapen.

Meir informasjon om likvidrapporteringa til statsrekneskapen finst på:

<https://dfo.no/fagomrader/rapportering-til-statsregnskapet/veiledning-til-regnskapsrapportering>

Vedlegg 5

Informasjon som skal inngå i P-rapporten:

Utgangspunktet for dei nettobudsjetterte verksemdene ved rapporteringa er endeleg saldoliste i kontospesifikasjonen, (akkumulerte tal, hittil i år, for den perioden rekneskapen omhandlar). Rapporten skal mellom anna innehalde organisasjonsnummeret til verksemda (rekneskapsføraren), rekneskapsperiode, artskonto, kontotekst og beløp. Nærare omtale av XML-formatet finn du på heimesidene til DFØ - dfo.no.

Krav til innhold i årsrapport

Del I Leders beretning

Følgende innhold skal inngå i del I som signeres av virksomhetens leder:

- Lederens overordnede vurdering av de samlede resultater, ressursbruk og måloppnåelse for året.
- En overordnet framstilling av de viktigste prioriteringene for året.
- Kort omtale av de sentrale forhold, interne og eksterne, som har hatt betydelig innvirkning på oppnådde resultater.
- Kort omtale av viktige ytre og indre utviklingstrekk og rammebetingelser som vil kunne få innvirkning på virksomhetens resultater framover.

Del II Introduksjon til virksomheten og hovedtall

Omtale av virksomheten og samfunnsoppdraget

Omtale av foretaket, departementstilhørighet og tilknytningsform beskrives. Deretter presenteres samfunnsoppdraget, med hovedvekt på ansvarsområde og overordnede mål. Samarbeid med andre virksomheter kan også omtales her. Vesentlige endringer som angår foretaket og samfunnsoppdraget omtales.

Omtale av organisasjonen

Gassnovas organisasjonsstruktur angis, gjerne i form av et overordnet organisasjonskart, foretakets toppledelse navngis, antall ansatte og årsverk oppgis, og hvor foretaket er lokalisert. Vesentlige endringer som gjelder organisasjonen omtales.

Presentasjon av utvalgte nøkkeltall

Det skal utarbeides nøkkeltall fra årsregnskapet som kan bidra til å beskrive utviklingen av virksomheten. I tillegg skal følgende nøkkeltall fra årsregnskapet til Gassnova SF presenteres i del II:

1. Årsverk
2. Samlet tildeling
3. Utnyttelsesgrad
4. Administrasjonstilskudd
5. Lønnsandel av administrasjonstilskudd
6. Lønnsutgifter per årsverk
7. Konsulentandel av administrasjonstilskudd

Nøkkeltallene skal gi nyttig informasjon om virksomheten, og de skal kunne brukes til sammenligning over tid.

Del III Årets aktiviteter og resultater

Følgende innhold skal inngå i del III:

1. Redegjørelse for oppnådde resultater, der det inngår:
  - a. Graden av måloppnåelse skal forklares på bakgrunn av styringsparametere tilhørende de mål og eventuelle oppdrag som er beskrevet i oppdragsbrev og avtale. Vesentlige avvik skal rapporteres og forklares.
  - b. Hovedfunn i gjennomførte evalueringer
2. Analyse og vurderinger (av resultater, oppnådde effekter og effektiv ressursbruk)
3. En samlet vurdering av måloppnåelse i forhold til samfunnsoppdraget

Fremstillingen bør være systematisk og oversiktlig. Bruk gjerne tabeller og diagrammer. Selv om årsrapportens del III skal omhandle årets resultater, vil bruk av tidsserier sette årets resultater i en sammenheng, og derfor være nyttig.

Del IV Styring og kontroll i virksomheten

Følgende innhold skal inngå i Del IV:

- Overordnede vurdering av styring og kontroll i virksomheten
- Redegjøre for virksomhetens overordnede risiko- og vesentlighetsvurderinger og de viktigste tiltak som er gjennomført for å adressere disse.

Del V Vurdering av framtidutsikter

I denne delen vurderer virksomheten sin evne til å løse samfunnsoppdraget og oppfylle overordnede mål i et framoverskuende perspektiv. Del V bør ta opp forhold som har blitt aktuelle i løpet av året og som virksomheten mener vil ha betydning for de kommende år.

Del VI Årsberetning og årsregnskap for Gassnova SF

Det skal utarbeides årsregnskap for Gassnova SF med revisors beretning og årsberetning fra styret, jf. statsforetaksloven §§ 39 og 41.

Det skal redegjøres for samfunnsansvar i henhold til forventningene som er omtalt i Meld. St. 27 (2013-2014) Et mangfoldig og verdiskapende eierskap.

Styrets erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til administrerende direktør og øvrige ledende ansatte skal tas inn som eget punkt i årsberetningen.

Note i årsregnskapet om lønnskostnader skal vise samlet godtgjørelse til ledende ansatte, fordelt på lønn, annen godtgjørelse og kostnadsført pensjon.

VII Årsregnskap for Fond for CO₂-håndtering

Det skal utarbeides separat årsregnskap for fondet, jf. punkt 4.2 i Instruks for økonomistyring av Fond for CO₂-håndtering.